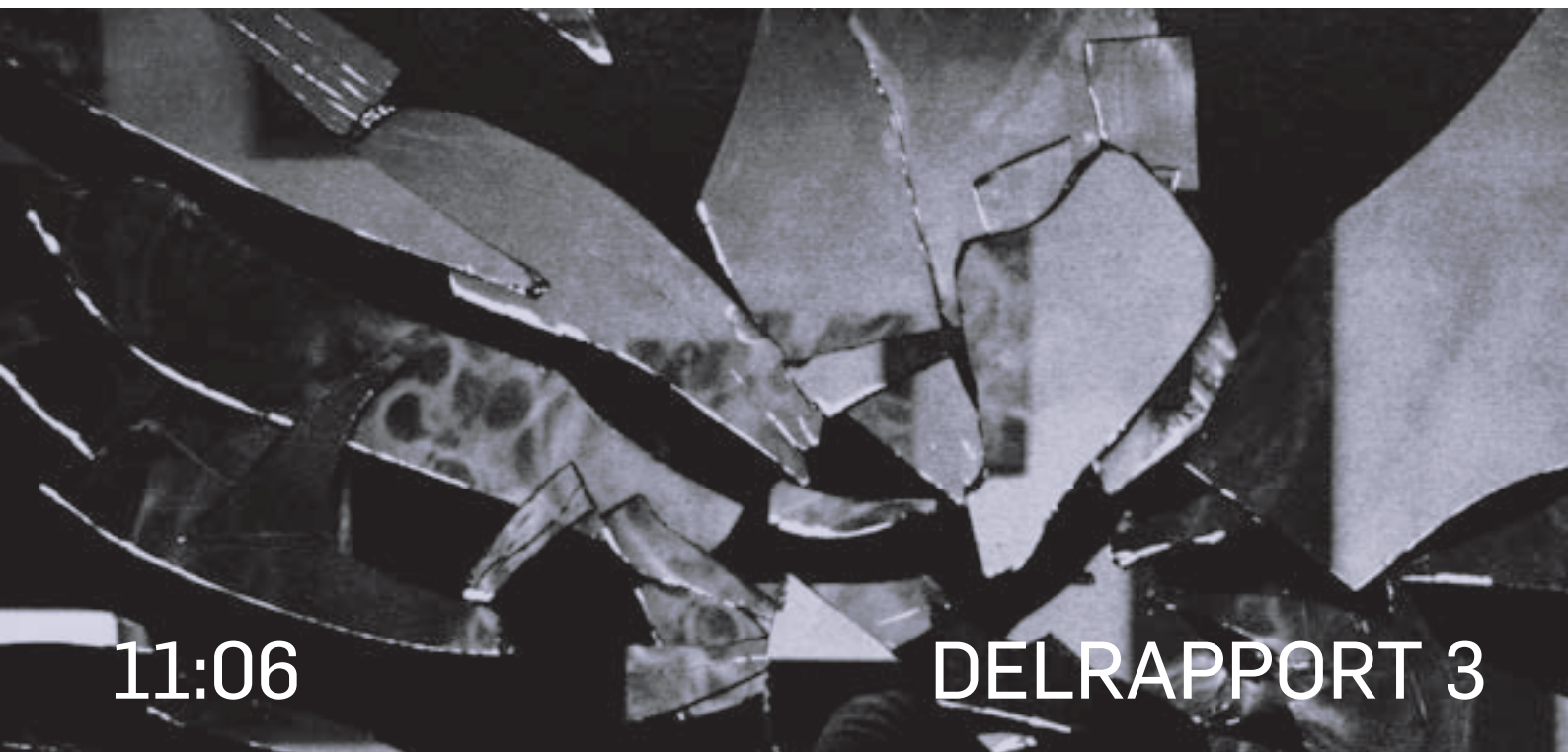

VOLD MOD FØRSKOLEBØRN

PRAKSIS OG BARRIERER FOR OPSPORING OG UNDERRETNING

11:06

DELRAPPORT 3

HELENE OLDRUP
MAIA LINDSTRØM
SARA KORZEN

11:06

VOLD MOD FØRSKOLEBØRN

PRAKSIS OG BARRIERER FOR OPSPORING
OG UNDERRETNING

HELENE OLDRUP
MAIA LINDSTRØM
SARA KORZEN

KØBENHAVN 2011
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

VOLD MOD FØRSKOLEBØRN. PRAKSIS OG BARRIERER FOR OPSPORING
OG UNDERRETNING

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:

Bente Boserup, Børns Vilkår
Hanne Duer, Sundhedsplejen på Nørrebro, Københavns Kommune
Susanne Dal Gravesen, Børne- og ungeenheden, Servicestyrelsen
Karin Helweg-Larsen, Statens Institut for Folkesundhed
Christina Hviid, Børnekontoret, Socialministeriet
Camilla Niebuhr, Børne- og Ungdomsforvaltningen, Københavns Kommune
Susanne Rasmussen, Københavns Kommune
Lise Stidsen Vandahl, Børnekontoret, Socialministeriet

ISSN: 1396-1810
ISBN: 978-87-7119-005-2

Layout: Hedda Bank
Forsidefoto: David Delorne
Netpublikation

© 2011 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	FORMÅL OG BAGGRUND	13
	Formål	14
	Voldens konsekvenser for førskolebørn	15
	Andre undersøgelser	16
	Lovgivning om vold	18
	Underretning om børns mistrivsel	19
	Definitioner af vold mod børn	22
	Praksisbegreb	23
	Tabuisering og italesættelse af vold	25
	Fagfolk på børns arenaer	27
	Oversigt over rapporten	29

2	METODE OG DATA	31
	Valg af informanter	32
	Interviewet	34
	Analysestrategi og fremstilling	35
3	OMFANGET AF VOLD MOD FØRSKOLEBØRN	37
	Undersøgelser om omfanget af vold mod førskolebørn	38
	Fagfolks viden om omfanget af vold mod børn	45
	Sammenfatning	47
4	VOLDENS USYNLIGHED	49
	Voldsramte kan have svært ved at fortælle om vold	49
	Personlige barrierer	51
	Socialfaglige barrierer	55
	Organisatoriske barrierer	56
	Sammenfatning	57
5	VURDERINGER AF VOLD	59
	Manglende retspraksis – uklare retningslinjer	59
	Vurderingskriterier	60
	Forskellige tolerancetærskler	64
	Sammenfatning	65
6	BARRIERER FOR AT UNDERRETTE VED MISTANKE OG VIDEN OM VOLD	67
	Barrierer og dilemmaer på aktørniveau	68
	Barrierer på organisatorisk niveau	72
	Barrierer i forhold til opfattelse af lovgivning	78
	Sammenfatning	81

7	KONKLUSION OG DISKUSSION	85
	Omfanget af vold mod førskolebørn	86
	Voldens usynlighed	87
	Vurderinger af vold	88
	Barrierer for at underrette	90
	Perspektivering	91
	BILAG	95
	Bilag 1: Spørgeguide	95
	Bilag 2: Eksempler på beredskabsplaner og handleanvisninger for vold mod børn	98
	LITTERATUR	99
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2010	105

FORORD

Dette er delrapport 3 i et større projekt om vold mod børn og unge i Danmark. Denne delrapport præsenterer resultaterne fra en kvalitativ interviewundersøgelse med professionelle aktører fra det sociale, sundhedsfaglige og pædagogiske område, som er blevet interviewet om praksis i forbindelse med mistanke om fysisk vold med fokus på barrierer for underretning.

Der udgives i alt fire delrapporter i forbindelse med projektet. Delrapport 1 præsenterer en række estimater af omfanget af fysisk mishandling af børn, baseret på information fra nationale registre, fra interview med 25-årige om deres barndom og fra en stikprøve af kommunale børnesager (Christoffersen, 2010). Rapporten udkom december 2010.

Delrapport 2 præsenterer resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse blandt 8. klasser om deres udsathed for fysisk vold både i hjemmet og i deres lokalmiljø (Korzen et al., 2010). Rapporten udkom december 2010.

Resultaterne fra de tre delrapporter sammenfattes i en afsluttende hovedrapport, der er under udgivelse.

I forbindelse med projektet har der været nedsat en følgegruppe, som vi takker for værdifulde input i forskellige faser af undersøgelsen. Desuden takker vi Kari Stefansen, Norsk Institutt for Forskning om Oppvekst, Velferd og Aldring (NOVA), der som referee har læst det næsten færdige manuskript og givet konstruktive kommentarer. Rappor-

ten ville ikke være blevet til, hvis ikke de mange fagfolk havde stillet op til interview og delt deres viden og fortalt om deres erfaringer. En stor tak til dem.

Denne rapport er udarbejdet af forsker Helene Oldrup, videnskabelig assistent Maia Lindstrøm samt forsker Sara Korzen. Studentermedhjælp Liv Fisker har bidraget med interviewudskrift, søgning og gennemgang af litteratur, studentermedhjælper Louise Leelo Knudsen, Katrine Schødt Vammen og Nana Riget Nielsen har bidraget med interviewudskrift. Sara Korzen er desuden projektleder på den samlede undersøgelse.

Undersøgelsen er bestilt af Socialministeriet og finansieret med midler fra "National strategi til bekæmpelse af vold i nære relationer".

København, maj 2011

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Denne rapport belyser fagfolks praksis ved tidlig opsporing og underretninger af fysisk vold mod førskolebørn. Undersøgelsen er baseret på kvalitative interview med 22 fagfolk, der arbejder med børn dagligt eller jævnligt inden for henholdsvis dagpasning, sundhedsvæsen og det sociale system.

OMFANGET AF FYSISK VOLD MOD FØRSKOLEBØRN ER IKKE KORTLAGT

Der findes begrænset viden om omfanget af fysisk vold mod førskolebørn. En gennemgang af tilgængelige danske og skandinaviske undersøgelser viser, at en andel af førskolebørn er udsat for fysisk vold i mildere og grovere form. Eksempelvis får 22 pct. af 3-årige dask over fingrene, mens 7 pct. af 0-4-årige med en børnesag har været udsat for fysisk eller seksuel mishandling. Ligeledes tyder tallene umiddelbart på, at udsatte børn hyppigere er udsat for grovere vold end blandt den almene børnebefolkning. Den eneste systematiske registrering af fysisk vold mod børn i dag er landspatientregisteret. Her registreres alle børn, der ved kontakt med sundhedsvæsenet diagnosticeres som udsat for fysisk vold og mishandling. Vi har ikke gennem undersøgelsen opnået kendskab til praksis for systematisk registrering af fysisk vold mod børn på lokalt plan.

VOLDENS USYNLIGHED

Der er en række forhold, der bidrager til at usynliggøre voldsudsatte børn og dermed vanskeliggøre opsporing og underretning af vold mod børn. Vold er tabuiseret, og det giver sig udslag i berøringsangst og i, at det er svært at tale om, både for voldsofferet og fagfolk. Ligeledes betyder det kulturelt baserede stærke skel mellem den offentlige sfære og privatsfæren, at det kan være svært at italesætte vold over for forældre, da det kan opfattes som indblanding i børneopdragelsen.

Synliggørelsen af vold kan også være hindret af fagfolks tilstedeværelse i lokalområdet som både fagfolk og privatpersoner. Det kan få fagfolk til at undgå problematikken på grund af frygt for at miste job eller for at kunne færdes trygt i lokalmiljøet efter konfrontation med fx forældre. Yderligere kan voldens usynlighed skyldes manglende viden om vold og tegn på vold.

VURDERINGER AF FYSISK VOLD

Der er et klart lovgrundlag, der forbyder forældre at slå deres børn, men der mangler retspraksis, der kan guide fagfolk i forhold til at skelne mellem forskellige typer af vold. Når volden opdages, bliver synlig og italesættes, anvender fagfolk således en række kriterier om voldsepisoder. De anvendes til at vurdere, hvilken type vold de møder, og hvordan de skal handle. I disse vurderinger indgår graduering af volden, forskellige voldsituationer, forældrenes indstilling til vold samt barnets trivsel. På baggrund af disse vurderinger afgør fagpersonen, om der skal underrettes, eller om det er mere hensigtsmæssigt fx at tage en samtale med forældrene. Yderligere diskuteres det, hvorvidt der findes forskellige tolerance-tærskler i forskellige områder, fx mellem socialt udsatte områder og middelklasseområder.

BARRIERER FOR AT UNDERRETTE VED MISTANKE

Undersøgelsen viser, at der ikke altid foretages underretninger om vold mod børn. Der findes barrierer for at underrette om vold på henholdsvis aktørniveau, det lovgivningsmæssige niveau og det organisatoriske niveau.

På aktørniveauet er barriererne manglende viden om underretninger og vanskeligheder omkring forældresamarbejdet. Især fremhæves dilemmaet mellem opretholdelse af et godt forældresamarbejde for at

støtte barnets udvikling og en eventuel konflikt i forbindelse med en voldsunderretning. Dette er særlig udtalt hos fagfolk, der arbejder tæt på familierne, fx daginstitutionspersonale og sundhedsplejersker.

På det organisatoriske niveau kan der være lang afstand mellem de fagfolk, der møder børn i hverdagen, og den sociale forvaltning. Det giver anledning til usikkerhed blandt frontpersonalet om forvaltningens arbejdsgang ved underretninger, og hvilke foranstaltninger der kan tilbydes børn og familie. Der savnes tydelig tilstedeværelse af socialrådgivere i institutioner i forbindelse med voldssager. Denne afstand mellem institutioner og forvaltning er en barriere for at tage kontakt til forvaltningen ved mistanke eller bekymring om vold og dermed for at underrette. Den tidlige opsporing vanskeliggøres ligeledes af, at nogle kommuner ikke har udarbejdet beredskabsplaner eller strategier for opkvalificering, vidensdeling og rådgivning om vold blandt frontpersonale og i forvaltningen.

I forhold til fagfolks opfattelse af lovgivning opleves tavshedspligten som et stort problem i forbindelse med underretninger, idet nogle informanter angiver at de ikke har mulighed for at drøfte en mistanke om vold mod et barn tanke med andre institutioner. Nogle informanter angiver en frustration over, at de ikke informeres og inddrages i tværfagligt samarbejde om voldssager, idet de får kvittering for underretning, men ikke hvorvidt der er igangsat foranstaltning eller undersøgelse. Det betyder at de kan mangler motivation for at underrette. I forlængelse af dette oplever nogle fagfolk et dilemma i forhold til barnets tillid, der svigtes, hvis der ikke sker noget i en sag, efter barnet har betroet sig til en fagperson. Med Barnets reform er der nu mulighed for at underretter for information om, om der er iværksat undersøgelse eller foranstaltning, og dermed mulighed for at imødegå denne frustration.

PERSPEKTIVERING

I rapportens perspektivering fokuserer vi på behovet for systematisk registrering af vold mod børn for at kunne måle, evaluere og udvikle den opsporende og forebyggende indsats i kommunerne. Vi peger på gode erfaringer med målrettede og strategiske indsatser i forhold til at opspore vold mod førskolebørn, fx:

- Udvikling af beredskabsplaner og handleanvisninger
- Vidensinput til fagfolk
- Muligheder for sparring og netværk

- Vidensdeling og rådgivning
- Betydningen af tættere kontakt mellem socialforvaltning og frontpersonalet.

Undersøgelsen peger på, at der er behov for at udvikle en bredspektret indsats, der retter sig mod at opspore og forebygge den forskelligartede vold, der findes. En del af denne indsats bør fokusere på systematisk registrering af voldens omfang i de kommunale sager, således at der dannes grundlag for vurdering af effekt af de forskellige indsatser.

FORMÅL OG BAGGRUND

I denne rapport belyser vi omfanget af fysisk vold mod førskolebørn ud fra tilgængelige danske undersøgelser, og vi undersøger fagfolks praksis i forhold til opsporing og underretning af fysisk vold mod denne børnegruppe. Fokus er her på den fysiske vold, der er i søgelyset hos fagfolk enten som mistanke eller som viden om episoder eller voldshandlinger, der skal underrettes om. De faggrupper, som undersøgelsen bl.a. baserer sig på, er pædagogiske konsulenter, socialrådgivere og familiebehandlere samt sundhedsplejersker og børnelæger.

I dette kapitel præsenterer vi undersøgelsens formål samt andre undersøgelser inden for samme felt. Vi præsenterer viden om konsekvenser af fysisk vold mod førskolebørn. Vi diskuterer definitioner af fysisk vold mod børn, lovgrundlaget omkring fysisk vold mod børn, nemlig forbud mod revselse af børn, samt den skærpede underretningspligt. Da det er fagfolks praksis i hverdagen i forhold til mistanke og viden om fysisk vold, der er omdrejningspunktet, vil vi desuden præsentere et praksisbegreb. Endelig vil vi indkredse, hvilke typer fagfolk vi ønsker at bruge som informanter, nemlig fagfolk på børns arenaer.

FORMÅL

Vold mod førskolebørnene er et felt, hvor vi har begrænset viden. Der findes meget lidt forskning både i Danmark og internationalt om denne børnegruppe. Imidlertid er der god grund til at tro, at også denne børnegruppe er udsat for vold. De få danske undersøgelser, der er lavet om denne børnegruppe, peger på, at førskolebørn er udsat for både grov vold fra deres forældre og for mildere vold, eksempelvis smæk og lussinger (fx Christensen, 2000, 2004; Christoffersen, 2002). Den tilgængelige viden er imidlertid fragmenteret, og det er vanskeligt at give et præcist overblik over omfanget. Det kan bl.a. hænge sammen med, at de mindste børn er vanskeligt tilgængelige i og med, at de ikke er så sprogligt udviklede og selvstændige, og at det derfor fx kan være svært at spørge dem selv. Ligeledes kan det være svært at bruge forældre eller andre nære omsorgspersoner som informanter.

For at forebygge mistrivsel og sikre sund udvikling hos børnene er det imidlertid afgørende, at voldsudsatte førskolebørn identificeres, og at der sker en forebyggelsesindsats og eventuel behandling. Uden viden om omfanget af vold mod denne børnegruppe kan det være vanskeligt at vurdere, om der forebygges og underrettes nok.

Selvom der ikke findes megen viden om den vold, de mindste børn udsættes for, er der grupper af fagfolk, som dagligt eller jævnligt arbejder med denne børnegruppe, og som også møder børn, som de har mistanke eller viden om er udsat for vold. Disse fagfolk er en vigtig kilde til viden om omfanget af vold og praksis i forhold til opsporing og underretning, dvs. hvordan mistanke og viden om vold bliver til (eller ikke bliver til) egentlige underretninger. Denne rapport har to hovedformål:

- At belyse omfanget af vold mod førskolebørn
- At belyse praksis i forhold til håndtering af mistanke og viden om vold mod førskolebørn, samt underretning.

I forhold til rapportens første hovedfokus, omfanget af volden, blev det i løbet af undersøgelsen klart, at det var vanskeligt at opnå viden om dette gennem interview med fagfolk, da det forudsætter, at der lokalt findes systematiske måder at registrere vold på, hvilket viste sig ikke at være tilfældet. Det er i sig selv interessant og bidrager til at synliggøre, hvorfor

det er vanskeligt at få viden om vold i denne børnegruppe. I stedet har vi gennemgået eksisterende danske undersøgelser på området.

Rapportens andet hovedfokus, fagfolks praksis omkring mistanke og viden om førskolebørnenes udsathed for vold i hjemmet, samt underretning, undersøges med udgangspunkt i særligt vidende fagfolk i disse arenaer. De spørgsmål, vi belyser, er:

- Hvordan kan det være, at fagfolk ikke opdager vold?
- Hvornår opfattes noget som vold?
- Hvilken praksis har fagfolk omkring mistanke og underretning om vold?
- Hvilke barrierer er der for at foretage underretning?

VOLDENS KONSEKVENSER FOR FØRSKOLEBØRN

Når vi i denne undersøgelse belyser fagfolks praksis, vil vi indledningsvis fastslå, at vold mod denne børnegruppe har langtrækkende og dybtgående konsekvenser for børnene. Det er veldokumenteret i den internationale forskningslitteratur, at vold mod de mindste børn og/eller mod dets nære omsorgspersoner (mor/far) har stor betydning for barnets udvikling (Connel-Carrick & Scannapieco, 2006; Gilbert et al., 2009; Sterne & Poole, 2010; Zeanah & Scheeringa, 1997). Ligeledes har det under graviditeten betydning, om det ufødte barn er en del af et voldeligt hjem (Sterne & Poole, 2010). Overordnet set viser denne forskning, at konsekvenserne af at være udsat for eller overvære vold i nære relationer er mange (Sterne & Poole, 2010), idet det giver øget sandsynlighed for:

- Tidlig død
- Ringere vækst af foster og effekt på fosterets hjerneudvikling
- Vanskeligheder ved at udvikle tætte relationer
- Spisevanskeligheder og mistrivsel
- Adfærdsvanskeligheder – vrede, aggression, impulsivitet
- Følelsesmæssig mistrivsel som rastløshed, irritation, nervøsitet og gråd
- Problemer med socialisering
- Forvirring og ængstelighed
- Angst for nye mennesker og steder, angst for voldsudøveren

- Udviklingsforstyrrelser, især sen sprogudvikling og sen renlighed
- Søvnforstyrrelser og mareridt.

Det ses, at vold har betydning for forskellige aspekter af barnets udvikling: personlige, følelsesmæssige, sociale, indlæringsmæssige og neurologiske. Konsekvenserne af vold mod førskolebarnet eller i de nære relationer, som førskolebarnet indgår i, kan derfor have langtrækkende og dybtgående konsekvenser, og det er derfor vigtigt at forebygge, opspore og behandle (Andersen & Thomsen, 2007; Arnell & Ekbom, 1999; Baker & Cunningham, 2009; Dalgaard & Kyng, 1985; Davies, 1999; Glaser, 2000; Kitzmann et al., 2003; LeDoux, 1998; Levendosky et al., 2002; McCord, 1988; McDonald et al., 2007; McGee, 2000; Perry, 1997; Quinlivan, 2000; Schore, 2001; Sterne & Poole, 2010; Zeanah & Scheeringa, 1997).

ANDRE UNDERSØGELSER

I denne undersøgelse belyser vi fagfolks praksis i forhold til at opdage og underrette om vold. Der findes enkelte andre nordiske studier, der har haft et lignende fokus, og som vi vil give eksempler på.

I 2004 gennemførte Christensen og Agerlund Pedersen et studie om håndtering af fysisk vold mod børn baseret på en litteraturgennemgang og interview. Praksis og håndtering af sager med mistanke eller viden om vold belyses gennem interview med 14 sagsbehandlere fra fire store kommuner. Sagsbehandlerne er blevet spurgt om forløbet i sager med viden eller mistanke om vold mod børn, vanskeligheder i sagsbehandlingen samt samarbejde med andre parter i og uden for forvaltningen i forbindelse med voldssagerne. Interviewundersøgelsen viser, at socialforvaltningerne ofte har (uskrevne) procedurer for den interne håndtering af underretninger om vold. Der er kun få retningslinjer for eksternt samarbejde i forbindelse med voldssager. Sagsbehandlerne oplever især problemer med håndtering af voldssager, når der ikke er klare beviser på volden, ligesom de oplever problemer med balancen mellem hensyn til familien og politianmeldelse.

Christoffersen et al. gennemførte i 2005 en undersøgelse af den kommunale sagsbehandling af børnesager i forbindelse med ændring af serviceloven i 2001. Undersøgelsen belyser bl.a. lovpligtige tværfaglige

grupper, der skal etableres ved børnesager efter servicelovens § 37a. Evalueringen af sager, der er påbegyndt i 2001, viser, at der etableres tværfaglige grupper i 62 pct. af børnesagerne (Christoffersen et al., 2005). Der er således mere end en tredjedel af børnesagerne, hvor der ikke kan drages nytte af en tværfaglig gruppes viden om og kendskab til barnet. Undersøgelsen viser dog, at der kan være inddraget tværfaglig viden i de enkelte sager, men at det ikke er sket gennem et tværfagligt udvalg. Undersøgelsen konstaterer et spinkelt samarbejde mellem social- og sundhedsforvaltning og peger på dette som en mulig forklaring på, at det ikke er rutine i kommunerne at foretage lægeundersøgelse af børn, der formodes at være udsat for vold. (Christoffersen et al., 2005).

I Norge har Backe-Hansen i 2009 lavet en kortlægning af samarbejdet mellem børnehaver og barneværn om underretning af sager med mistanke eller viden om omsorgssvigt, herunder vold mod børn. I denne undersøgelse er de centrale spørgsmål: Hvorfor underretter børnehaver kun i lille omfang til barneværnet (socialforvaltninger), og hvilke rutiner har børnehaver for, hvordan personalet skal handle i sager med mistanke om omsorgssvigt? Der er gennemført en elektronisk baseret spørgeskemaundersøgelse blandt strategisk udvalgte børnehaver fordelt over hele Norge. Denne survey har stillet spørgsmål om retningslinjer for praksis ved håndtering af sager med mistanke om omsorgssvigt og om, hvorvidt børnehaven har sendt melding (underretning) til barneværnet inden for de seneste 5 år. Endvidere er der spørgsmål i spørgeskemaet om vurderinger, hvilke overvejelser fagfolkene gør sig ved vurdering af, om der skal meldes, hvad der gør det vanskeligt at melde, hvad der kan sænke tærskelen for, hvornår man melder, samt om der har været overvejelser om at sende en melding, som ikke er blevet sendt. Spørgeskemaundersøgelsen blev suppleret af opfølgende interview med børnehavedere om samme temaer.

Undersøgelsen viser, at de fleste børnehaver har retningslinjer for håndtering af mistanke om omsorgssvigt, dog har en del ikke nedskrevne retningslinjer. Retningslinjerne viser sig brugbare i sager med klare indikationer om omsorgssvigt, mens der er større tvivl om retningslinjernes anvendelighed ved det, der kaldes 'gråzonesager', hvor det er vanskeligt at afklare, om der kan være tale om omsorgssvigt. Undersøgelsen viser, at fagfolkene i børnehaverne mangler faglig kompetence til håndtering af forældresamarbejde og opmærksomhed på vold. Endvidere peger undersøgelsen på, at der i børnehaverne savnes et mere tydeligt og

tilstedeværende børneværn, herunder ligeværdigt samarbejde mellem børnehaver og barneværn (socialforvaltning). Ud over de her nævnte studier er også Neumanns (2008) undersøgelse af, hvordan sundhedsplejersker håndterer mistanke om vold (Norge) og Dahle og Henums (2008) antologi om 'best practice' i børneværnsager, der omhandler fysisk vold og seksuelle overgreb (Norge).

I det følgende vil vi præsentere vigtige begreber og afgrænsninger i denne undersøgelse.

LOVGIVNING OM VOLD

Den såkaldte Revselsesret blev afskaffet i Danmark i 1997, og det er derfor forbudt for forældre at slå deres børn. Før da var det tilladt at revse sine børn i opdragelsesmæssigt øjemed, mens fysisk mishandling af børn var strafbart under straffeloven. Forbuddet mod at revse børn kom til at lyde således i lov om forældremyndighed og samvær (nu Forældreansvarsloven): "Barnet har ret til omsorg og tryghed, det skal behandles med respekt for sin person og må ikke udsættes for legemlig afstraffelse eller anden krænkende behandling" (Forældreansvarsloven § 2, 2007). Denne ændring i forældremyndighedsloven kom i stand bl.a. på baggrund af internationale holdninger til børns rettigheder, jf. FN's Børnekonvention fra 1989, som Danmark tiltrådte i 1991. Denne konvention forpligter bl.a. deltagerstaterne til at beskytte børn mod vold.

Forældreansvarsloven indeholder imidlertid ingen straffebestemmelser. Hvilke former for slag og anden behandling, der er i strid med lovens tekst, og som straffes som overtrædelse af straffeloven, er et spørgsmål, der reguleres i henhold til retspraksis. Hvis vi skal forstå, hvordan der grænsesættes mellem forskellige former for fysisk vold, må vi derfor gå til retspraksis. Her er det imidlertid vanskeligt at få et klart billede. Der er eksempler på, at der er faldet ubetingede domme i forbindelse med meget voldsomme voldsepisoder, hvor en forælder har påført deres barn 'shaken baby syndrome', eller hvor en mor har forholdt sig passivt til, at en samlever har udøvet vold (med døden til følge) mod hendes barn (Det Kriminalpræventive Råd, 2007).

Ser vi på mindre grovere voldsformer, er der ikke fundet eksempler på, at der er faldet dom (Det Kriminalpræventive Råd, 2007). Børns Vilkår påpeger, at det er vanskeligt overhovedet at få ført sådanne sager

til domstol.¹ Ofte vil der ikke være vidner til denne vold, hvorfor man udelukkende har barnets udsagn. Herudover kan politiet vurdere, at volden er relativ mindre grov, hvis det er svært at se skadevirkninger. Den uklare retspraksis ved visse voldsformer betyder, at den retslige regulering er uklar, idet varierende former for vold ikke bringes for en domstol.

UNDERRETNING OM BØRNS MISTRIVSEL

Offentligt ansatte er i forbindelse med mistanke og viden om mistrivsel og overgreb mod børn underlagt en skærpet underretningspligt efter serviceloven (Serviceloven § 153). Vi vil i det følgende gengive disse regler i en kort oversigt. Oversigten er baseret på Servicestyrelsens vejledning, *Dialog om tidlig indsats*, som vi vil henvise til for en uddybende vejledning om reglerne på området. Vi skal gøre opmærksom på, at der med Barnets Reform trådte ny lovgivning i kraft per 1. januar 2011. Reformen indebærer flere ændringer, som kan have betydning for den fremtidige praksis i forbindelse med underretningspligt. Hvor det er relevant, nævner vi det i undersøgelsen.

I servicelovens § 153 er der regler, der skærper underretningspligten for offentligt ansatte. Det betyder, at offentligt ansatte skal underrette kommunen, hvis de gennem deres arbejde får kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung har været udsat for vold eller andre overgreb, eller at et barn har behov for særlig støtte efter servicelovens kapitel 11. Den skærpede underretningspligt gælder for offentlige ansatte, fx for lærere, pædagoger/pædagogmedhjælpere, dagplejere, ledere af børneinstitutioner, skoleledere, praktiserende læger, sundhedsplejersker, jordemødre, ansatte i PPR og SSP-medarbejdere ved politiet.

Underretningspligten er desuden en personlig pligt. Det vil sige, at den enkelte ansatte er forpligtet til at reagere og handle, når han/hun har kendskab til eller grund til at antage, at et barn eller en ung er udsat for vold eller overgreb eller har brug for særlig støtte. Den ansatte har dermed som enkeltperson pligt til at kontakte socialforvaltningen i kommunen og videregive bekymring for barnet eller den unge. En hen-

---

1. Baggrundinterview med Bente Boserup, souschef og rådgivningschef i Børns Vilkår. Udført til denne undersøgelse.

vendelse til en umiddelbart overordnet på arbejdspladsen fritager ikke for ansvar.

Der er ingen formkrav til, hvordan en underretning skal se ud. I praksis skal den gives til den del af kommunens forvaltning, der behandler sager om særlig støtte til børn og unge.

Før der underrettes, bør forældre som hovedregel altid orienteres. Den ansatte bør forsøge at få samtykke fra forældremyndighedsindehaveren til at kontakte socialforvaltning om sin bekymring. Hvis forældrene ikke giver samtykke, skal underretningen foretages alligevel, da barnets tarv og dermed underretningspligten går forud for tavshedspligten.

Hvis underretningen sker som følge af kendskab til eller grund til at antage, at barnet/den unge er udsat for vold og overgreb, er det vigtigt, at der er opmærksomhed på, om en orientering af forældre forringer politiets muligheder for efterforskning. I udgangspunktet er det socialforvaltningen, der tager stilling til, om der skal foretages politianmeldelse. Hvis socialforvaltningen i forbindelse med underretning får mistanke om overgreb mod et barn eller en ung, skal behovet for politianmeldelse vurderes konkret i den konkrete sag. Kommunen og politiet sammen skal vurdere sagen og tage stilling til, hvordan de mistænkte orienteres.

Når sagen starter i kommunens socialforvaltning, er det socialforvaltningens opgave at vurdere, om et barn eller en ung har behov for særlig støtte, og om der skal igangsættes en børnefaglig undersøgelse, jf. servicelovens § 50. I de situationer, hvor kommunens socialforvaltning beslutter at iværksætte børnefaglig undersøgelse efter § 50, skal forældrene inddrages efter de regler, der gælder for sådanne undersøgelser.

Forældremyndighedsindehaveren/familien skal orienteres, når socialforvaltningen modtager en underretning, men det vil afhænge af den enkelte sags omstændigheder, hvornår og hvordan forældremyndighedsindehaveren/familien oplyses om underretningen og inddrages i sagens forløb.

I forhold til underretter skal kommunens socialforvaltning inden for 6 hverdage efter modtagelse af underretning sende en bekræftelse til afsender om, at den er modtaget. Indtil Barnets Reform trådte i kraft 1. januar 2011 havde underretter ikke krav på at få besked om, hvad der videre skete i en sag. Lovændringerne med Barnets Reform medfører, at fagpersoner har mulighed for at få oplyst, om en underretning har givet

socialforvaltning anledning til handling, dvs. om der er iværksat undersøgelser eller foranstaltninger vedrørende barnet/den unge. Det kan dog ofte være en god ide at socialforvaltningen beder forældre om samtykke til at informere underretter om indholdet af igangsatte foranstaltninger for at styrke det tværfaglige samarbejde.

Tavshedspligten indebærer, at man som fagperson har tavshedspligt med hensyn til alle fortrolige oplysninger om børn, unge og deres familier, som man kommer i besiddelse af igennem sit arbejde.

Forvaltningsmyndigheder inden for det sociale område er under særlige restriktive regler i forhold til videregivelse af følsomme oplysninger (persondataloven § 7-8). Efter denne lov kan en forvaltningsmyndighed inden for det sociale område videregive følsomme oplysninger omfattet af persondataloven, hvis videregivelsen sker for at varetage private eller offentlige interesser, der klart overstiger hensynet til de interesser, der begrunder hemmeligholdelsen. Denne mulighed kaldes værdispringsreglen. Videregivelse efter denne bestemmelse kan fx ske, hvis de sociale myndigheder har mistanke om vold eller overgreb mod børn og unge og i den forbindelse ønsker at kontakte andre myndigheder, såsom sygehuse, politi mv. for at beskytte børnene.

Når det skal afgøres, om der kan udveksles fortrolige oplysninger med andre fagpersoner og myndigheder, har det betydning, om der udveksles oplysninger inden for samme myndighed, dvs. inden for den kommunale myndighedsforvaltning (Forvaltningsloven). Her skal man være opmærksom på, at udveksling af oplysninger inden for den kommunale enhedsforvaltning ikke anses for videregivelse til andre forvaltningsmyndigheder. De enkelte fagpersoner og forvaltningsenheder i en kommune udgør således en samlet forvaltningsmyndighed, hvis disse afleder deres kompetence fra kommunalbestyrelsen, dvs. at de hører under den kommunale enhedsforvaltning. Som eksempel kan nævnes, at socialforvaltning, sundhedspleje og kommunale dagtilbud hører under den kommunale enhedsforvaltning. Omvendt kan en administrativ enhed have selvstændig kompetence i forhold til kommunalbestyrelse og dermed være en selvstændig forvaltningsmyndighed. Som eksempel kan nævnes en skole.

DEFINITIONER AF VOLD MOD BØRN

Servicestyrelsen i Danmark opererer med en overordnet definition af krænkelse mod børn, herunder fysiske krænkelse:

Vold er en handling eller trussel, der – uanset formål – er egnet til eller krænkelse en anden persons integritet eller skræmmer, smerter eller skader personen – uanset om personen er et barn eller en voksen. Volden kan have samme effekt på andre personer, der overværer eller overhører handlingen. Volden kan både være en bevidst handling eller en handling, der sker i affekt. Handlingen overskrider endvidere samfundets love og normer.

Uanset typen af vold, der begås mod et barn, så er der tale om, at barnet udsættes for en adfærd fra forældre eller andre omsorgsgivere, som er ødelæggende for eller forhindrer udviklingen af et positivt selvbillede hos barnet. Enhver form for vold bringer barnets udvikling og sundhed i fare. Vold er udtryk for, at barnet ikke frivilligt indgår i den handling, der begås mod barnet.[...] Fysisk vold kan beskrives som korporlig afstraffelse, slag eller anden form for straf, hvor barnet rammes direkte på kroppen. Vold omfatter også, når barnet er vidne til vold mod forældre eller søskende (Servicestyrelsen, 2009).

Servicestyrelsens anlægger i deres definition et etisk perspektiv på krænkelse mod børn og unge og giver udtryk for, at et barn eller en ung har ret til at blive beskyttet mod vold. Det ligger i forlængelse af børnekonventionen, hvor barnets integritet og ret til sund udvikling er centralt.

Inden for forskningslitteraturen har man været optaget af at give årsagsforklaringer på volden. Eksempler herpå er Johnson (2008), der taler om typer af vold i familien: 'intimate terrorism', 'violent resistance' og 'situational couple violence', som hver især udtrykker forskellige typer af dynamikker. 'Intimate terrorism' indkredser en dynamik, hvor individet er voldeligt og kontrollerende, 'violent resistance' indkredser en dynamik, hvor individet responderer voldeligt på en kontrollerende og voldelig samlever, mens 'situational couple violence' indkredser en dynamik, hvor ingen af de to parter er voldelige, men hvor volden er situationsbestemt. Et andet eksempel på en årsagsforklaring finder vi i køns-

forskningen, hvor Eva Lundgren (2004) arbejder med en kontinuumforståelse, hvor såkaldt mindre grov vold ses som udtryk for et første skridt på vejen mod et mere systematisk mønster af grov vold. Disse eksempler viser, at der kan være mange dynamikker involveret i vold mod børn og vold i familien. I denne rapport bygger vi ikke på bestemte årsagsforklaringer, men nævner dem her for at synliggøre, at årsagerne til vold er komplekse og forskelligartede.

Helt overordnet skelner man mellem typer af vold: fysisk, psykisk og seksuel vold (Cawson et al., 2000; Christensen & Pedersen, 2004), der kan optræde sammen eller enkeltvis. Fokus i denne undersøgelse er som nævnt på den fysiske vold. Den fysiske vold kan forstås helt konkret som konkrete hændelser bestående af en række dimensioner, såsom karakteren af volden, hvor alvorlig den er, hyppighed, varighed, hvor volden udøves og relationen mellem offer og voldsudøver (Geffner et al., 2009). Man kan tale om, at volden kan kategoriseres på baggrund af, hvad der sker i voldsituationen i et kontinuum gående fra mindre grov vold til meget grov vold. Således kan det at blive rusket eller slået med flad hånd karakteriseres som mindre grov vold, mens det at blive slået med en genstand, så man vælter omkuld, eller stukket med en kniv kan karakteriseres som meget grov vold. Et sted midt imellem ligger det at blive slået med knyttet hånd eller sparket. Den fysiske vold forstået som konkrete hændelser siger i øvrigt ikke noget om, hvad det er for situationer, dynamikker eller kontekster, som den indgår i.

Når vi i denne undersøgelse beskæftiger os med fysisk vold, er omdrejningspunktet det felt, hvor forskellige grupper af fagfolk får mistanke om, at et barn er udsat for vold eller får viden om, at barnet er udsat for vold. Her trækker vi på en forståelse af, at fysisk vold er konkrete hændelser. Vi trækker også på en forståelse af, at den konkret indgår i forskellige typer af dynamikker. I undersøgelsen skal vi ikke afdække vold, som fagfolk får kendskab til, men belyse fagfolks forståelser, antagelser og vurdering af den fysiske vold, de møder.

PRAKSISBEGREB

Lovgrundlaget for den skærpede underretning fastlægger, hvad fagfolk har pligt til. Det er i hverdagens praksis, at loven kommer i anvendelse, og det er denne praksis, denne undersøgelse tager afsæt i. Vi er interesse-

rede i, hvordan fagfolk handler i forhold til mistanke og viden om vold, hvad deres forståelser, opfattelser og antagelser er i forhold hertil.

Når vi ser på fagfolkenes praksis, er det individuelle fagfolks opfattelser og praksis, men det er mere systematiske handlemønstre og forståelser, opfattelser og antagelser, som er centrale. Det er ikke enkelte fagfolk, der handler eller ikke handler i forhold til denne problematik, som vi belyser i denne undersøgelse, men hvad det er for systematiske måder at håndtere mistanke og viden om vold, som er på færde blandt faggrupper, der har med børn at gøre.

Med denne praksisforståelse trækker vi bl.a. på Järvinen og Mortensen (2002), der diskuterer begrebet professionsdoxa, som dækker over en samling af holdninger, værdier og normer, hvor der ikke hersker tvivl om, at de er naturlige og selvindlysende, og hvor der ikke hersker bevidsthed om, at disse er udviklet over tid. Järvinen og Mortensen fremhæver, at en vigtig bestanddel af doxa er uddannelse, men at den afgørende indføring sker i praksis. Det er i praksis, at der opnås en ubevidst konsensus blandt fagfolk, også nytilkommende. De skriver videre, at den faglighed, der omgærder det professionelle håndværk, er en cementering af opfattelsesskemaer og socio-kulturelle forståelser, som er resultatet af en bestemt historie. Neumann (2008) foreslår et lignende begreb, nemlig socialisering til professionelle blik, som er et blik, der retter opmærksomhed og bekymring mod bestemte aspekter ved barnet, og som skyg-gelægger andre.

For at få viden om fagfolks praksis i forhold til underretningspligten ser vi ikke denne praksis som et afgrænset og veldefineret fænomen, men som noget det er en opgave at indkredse og identificere (Ferguson, 2001; Solberg, 2008). Vi har derfor valgt en åben og kvalitativ tilgang, der skal give viden om, hvordan fagfolk tænker, forstår og agerer i konkrete situationer.

VIGTIGE SKEL

I forlængelse af praksisbegrebet er der en række vigtige temaer, der er centrale i forhold til voldsproblematikker.

Det første er skellet mellem *privat/offentligt*. Vold optræder inden for rammerne af familien, som er en privat sfære. Fagfolkene møder børnene i offentlige institutioner. I forbindelse med mistanke om vold skal de konfrontere praksisser i den private sfære.

Det næste er skellet mellem typer af vold. *Hvordan trækkes grænsen mellem forskellige typer af vold?* Eksempelvis, hvordan skelnes mellem vold, der kræver underretning, og vold, der ikke gør?

TABUISERING OG ITALESÆTTELSE AF VOLD

Mens forskningslitteraturen har udviklet nuancerede begreber for vold, er det langt vanskeligere at betegne og italesætte vold i hverdagsarenaer og at finde god begrebsbrug i forskningsrapporter som denne. En af grundene til, at det er svært for både fagfolk og andre at finde gode betegnelser til at tale om vold med, er, at det er smertefuldt at erkende, at børn rammes af vold i de nære relationer. Det smertefulde i at erkende vold giver et behov for at skabe afstand. Derved opstår et behov for at skabe skel mellem 'dem', der har været udsat for vold, og 'os' for at reducere ubehaget eller for at mindske følelsen af et tyngende ansvar for at forhindre volden. Ubahaget kan betyde, at det fremstår som enklere at undgå at se volden for at slippe for at forholde sig til den.

En norsk forsker påpeger, at vi ofte mangler ord for at betegne det, som kulturen forbyder os at se (Leira, 1992). Vold mod kvinder og børn er omgivet af et kulturelt forbud, og dette tabu er med til at fremme tavsheden om vold (Leira, 1992, 2002; Norges Offentlige Utredninger, 2003). Tabu er, ifølge Leira, et socialt forbud mod at synliggøre eller fortælle (1992). Hun forklarer, at kulturen opretholder tabuer med foragt som en mulig truende sanktion. Den, som trodser påbuddet mod at synliggøre vold, kan blive påført foragt og dermed mulig skam (1992: 60). Derfor underordner vi os normen om, at det usynlige fortsat ikke skal blive set (Leira, 2002).

En anden grund til, at det er svært at betegne og italesætte vold mod børn, er, at den berører grundlæggende værdier i vores samfund (Norges Offentlige Utredninger, 2003). Forestillinger om familien står fortsat stærkt i det danske samfund, både som politisk målsætning og i folks forestillinger og opfattelser. Disse forestillinger betyder samtidig, at der er et skarpt skel mellem det private rum i familien og det offentlige rum uden for familien. Disse forestillinger skaber barrierer for at forholde sig til vold i nære relationer som et samfundsproblem og som noget, der angår os alle. En synliggørelse af vold i nære relationer kan opfattes

som en trussel mod opfattelsen af familien som samfundsbærende institution.

Hvilke betegnelser og italesættelser man bruger om familien afspejler, hvilke perspektiver det er, man ønsker at løfte frem, og hvilke antagelser man har. Opdragelsesvold, overgreb mod børn, børnemishandling, vold i nære relationer, tjat og smæk er nogle af de begreber, der bruges for at betegne og italesætte denne vold. Nogle af begreberne signalerer, at volden er socialt uacceptabel, mens andre betegnelser signalerer, at den er acceptabel og normal, eller at noget vold er alvorligt, mens andre former ikke er så slemme.

I denne rapport har vi gennemgående valgt at bruge begrebet fysisk vold. Under dette overbegreb hører alle former for vold, som udøves mod børn. I rapporten udfolder vi en række betegnelser for vold, som falder ind under dette overbegreb. I vores sprogbrug forsøger vi at beskrive den pågældende vold konkret uden at vurdere den med inspiration fra begreber fra forskningslitteraturen:

- Karakteren af volden
- Hvor alvorlig volden er
- Hvor hyppigt volden forekommer
- Hvor lang tid volden strækker sig over
- Sted
- Relationen mellem offer og voldsudøver.

Vi taler desuden om vold i hjemmet og i de nære relationer, dvs. den vold børn oplever der, hvor de bor, og som udøves af deres nærmeste omsorgspersoner. Ligeledes taler vi både om vold mod børnene selv og vold mod en forælder/tæt omsorgsperson eller søskende, som barnet bevidner.

Herudover er fokus at belyse fagfolks praksis, opfattelser og sprogbrug og derfor også synliggøre, hvad det er for betegnelser, italesættelser og måder at skelne på, som aktuelt er i spil, når det drejer sig om vold mod børn.

FAGFOLK PÅ BØRNS ARENAER

Når vi her er interesserede i fagfolks praksis i forhold til børn, der udsættes for vold, er der tale om fagfolk, der dagligt eller jævnligt har med børn at gøre. Vi er derfor interesserede i felter uden for familien, hvor fagfolk møder børnene. Inden for barndomssociologien taler man om, at børns hverdagsliv er opdelt i arenaer (Rasmussen, 2004). Denne forståelse synliggør, at børns hverdagsliv forløber og foregår i konkrete kontekster og på bestemte steder og under bestemte tidsforhold. Disse arenaer kan være mange, herunder institutionaliserede arenaer (som børneinstitutioner), mediearenaer (som tv) og arenaer for organiserede fritidsbeskæftigelser. Når vi her ser på førskolebørnenes arenaer, er det de institutionaliserede og organiserede arenaer, der er relevante, da børnene endnu ikke udfolder sig meget på de andre arenaer. Tabel 1.1 giver en oversigt over de institutionaliserede arenaer, som førskolebørnene færdes i.

TABEL 1.1

Vigtige institutionaliserede arenaer for førskolebørn.

Alder/Arena	Pasning	Sundhed	Sociale myndigheder
0-1 år	Pædagoger i vuggestue, dagplejere	Jordemødre, sundhedsplejersker, praktiserende læger, børneafdelinger på hospitaler	Socialrådgivere, familiebehandlere
1-3 år	Pædagoger i vuggestue, dagplejere	Praktiserende læger, børneafdelinger på hospitaler, evt. talepædagog, fysioterapeut	Socialrådgivere, familiebehandlere
3-6 år	Pædagoger i børnehave	Praktiserende læger, børneafdelinger på hospitaler, evt. talepædagog, fysioterapeut	Socialrådgivere, familiebehandlere

De tre institutionaliserede arenaer beskriver vi kort nedenfor:

- Pasning. Langt den største del af danske førskolebørn passes af pædagoger og pædagogmedhjælpere i vuggestuer, af dagplejere og i børnehaver. Børnene bruger forholdsvis meget tid af dagen her, og pædagoger og andet personale er derfor tæt på børnene og har mulighed for at observere dem over længere tidsforløb.
- Sundhed. Danske småbørn er i mere eller mindre jævnlig kontakt med sundhedssystemet, der derfor har mulighed for at observere børnenes trivsel og sundhed ud fra en sundhedsfaglig vinkel. Det

første år af børnenes liv har de fleste familier flere gange hjemmebesøg af en sundhedsplejerske, og mellem 1 og 6 år er der lejlighedsvis besøg hos den praktiserende læge, mens der for enkelte børn er besøg på en skadestue eller børneafdeling.

- Sociale myndigheder mv. Førskolebørn, der kommer fra udsatte familier, kommer ofte også i kontakt med de sociale myndigheder, der derved også har mulighed for at undersøge børnenes trivsel. Kontakten med de sociale myndigheder kan dække over mange typer af udsathed, men betyder, at der er mulighed for en professionel vurdering af de involverede børns trivsel. Dog har de børn, som kommer i de sociale myndigheders søgelys, en større sandsynlighed for at være udsat for vold end det gennemsnitlige barn.

Vi har indkredset børnepasning, sundhedssystemet og de sociale myndigheder som tre institutionaliserede arenaer, som alle/de fleste/nogle førskolebørn kommer i daglig, jævnlig eller sjælden kontakt med. På disse arenaer er vi interesseret i de voksne fagfolks praksis.

AFSÆT I FAGFOLK

Fagfolk på de tre arenaer har mulighed for at opleve børnene i forskellige situationer og har derfor mulighed for at observere deres umiddelbare adfærd, helbred og trivsel, familiens omgangsform eller måske høre børnenes egne udsagn. De har på denne baggrund mulighed for at få en indikation på, om barnet trives eller mistrives, og forholde sig til, om de har mistanke til eller viden om, at barnet er udsat for vold. Disse fagfolk er, som skitseret ovenfor, særligt forpligtede til at underrette.

Når vi her bruger begrebet fagfolk, faggruppe eller frontpersonale, er det med udgangspunkt i Ejrnæs' forståelse, hvor *fag* er det centrale begreb (2004). Det bruges desuden af de fleste praktikere. Sådanne fagfolk har en specialviden på et afgrænset område, men denne viden er ikke opnået gennem lange universitetsuddannelser. Ligeledes signaleres, at kvalifikationerne er praksisorienterede. Mere specifikt anvendes fag her om udførelse af generel arbejdsfunktion, der kræver specialiseret viden om både teori, metode og arbejdsformer. Faglighed er derfor både teoretiske og praktiske kvalifikationer, der er knyttet til et bestemt fag. De fagpersoner, vi her tager afsæt i, arbejder som nævnt inden for det sociale, pædagogiske og sundhedsfaglige område. Det er medarbejdere i socialforvaltningen, det er pædagogiske ledere, og det er sundhedsplejer-

sker og jordemødre. Vi inddrager herudover en gruppe, der har en profession, dvs. kompetencer opnået gennem langvarig akademisk uddannelse, nemlig børnelæger.

I konteksten af denne undersøgelse skal de udvalgte faggrupper forholde sig til samme problem, nemlig praksis i forbindelse med mistanke og viden om et barns voldsudsathed samt barrierer for underretning. De udvalgte faggrupper arbejder alle inden for det samme lovgivningsmæssige grundlag, dvs. at den skærpede underretningspligt gælder. Det har ikke været målet at beskrive, hvordan de forskellige faggrupper adskiller sig fra hinanden i forhold til praksis omkring mistanke og viden om vold og barrierer for underretning. Vores mål har været at belyse de overordnede mønstre. Vi har da også fundet mange fællestræk i de forhold, som informanterne beskriver. Hvor der har været tydelige forskelle mellem faggrupper, nævner vi det.

OVERSIGT OVER RAPPORTEN

I kapitel 2 om metode og data beskriver vi valget af informanter og øvrigt datamateriale samt præsenterer interviewguide og analysestrategi. Endelig diskuterer vi materialets validitet. I kapitel 3 om omfanget af vold mod førskolebørn præsenterer vi den tilgængelige viden om omfanget af vold mod små børn i en række danske undersøgelser. Desuden fremlægger vi den manglende praksis med systematiske registreringer af vold inden for børneområdet.

I kapitel 4 om voldens usynlighed belyser vi nogle af de forhold, der gør, at vold ikke opdages, herunder forhold på kulturelt niveau og aktørniveau. I kapitel 5 om vurderinger af vold belyser vi, hvad der sker, når volden er blevet synlig. Her ser vi på fagfolks vurderinger af konkrete voldsepisoder.

I kapitel 6 om barrierer for at underrette ved mistanke diskuterer vi væsentlige barrierer på aktørniveau, lovgivningsniveau og organisatorisk niveau. I kapitel 7 sammenfatter, diskuterer og perspektiverer vi rapportens konklusioner.

METODE OG DATA

Formålet med undersøgelsen er at få viden om fagfolks praksis i forhold til mistanke og viden om vold mod førskolebørn samt underretning. Vi har derfor valgt en kvalitativ tilgang. Med den ønsker vi at få viden om, hvilke vanskeligheder og udfordringer fagfolk møder, og hvordan de vurderer vold. I undersøgelsen har fagfolk været informanter om egen praksis, og interviewene er blevet lagt til rette således, at de kunne sætte ord på de udfordringer, de oplever i arbejdet med vold.

Vi har foretaget kvalitative interview med 22 fagfolk, der arbejder med børn dagligt eller jævnligt. I dette kapitel redegør vi for valg af informanter, strategi for at finde informanter, interview, fremstilling og validitet.

Ud over de kvalitative interview indhentede vi tilgængeligt skriftligt materiale om emnet. Dette materiale optræder som baggrundsmateriale. Det er bl.a. kommunale beredskabsplaner og handleanvisninger til fagpersoner i fx den pædagogiske sektor samt vejledninger og informationsmateriale fra Ankestyrelsen, Servicestyrelsen og Det Kriminalpræventive Råd til kommuner og til fagpersoner, der arbejder med børn (se bilag 2).

VALG AF INFORMANTER

I undersøgelsen interviewede vi 22 informanter. Vi anvendte tre kriterier i udvælgelsen af informanter. Vi ønskede for det første at tale med fagfolk, der dagligt eller jævnligt arbejder med børn på børnenes arenaer uden for hjemmet. For det andet ønskede vi at tale med fagfolk, der kan anses som særligt vidende om voldsudsathed. Endelig ønskede vi at få en geografisk spredning af de udvalgte fagfolk.

SÆRLIGT VIDENDE FAGFOLK

Vi har udvalgt fagfolk, som er særligt vidende om vold mod denne børnegruppe. Særligt vidende er man enten, fordi man har særlige kompetencer, eller fordi man har en særlig jobposition, der gør, at man opnår et overblik over voldsproblematikker inden for denne børnegruppe. At være særligt vidende betyder, at disse fagfolk har relativt mere at bidrage med til undersøgelsen end fagfolk, der ikke har haft særligt fokus på eller viden om vold. Den enkelte pædagogiske konsulent, sundhedsplejerske eller børnelæge er hver især oftest stødt på få tilfælde af vold og har dermed et meget lille erfaringsgrundlag og ringe baggrund for at gøre sig refleksioner.

Ønsket om at bruge fagfolk, der er særligt vidende, betyder, at vi har været opspøgende i forhold til kommuner, der har taget særlige initiativer omkring tidlig opsporing. Vi har benyttet os af Servicestyrelsens projekt om tidlig opsporing, men også af andre initiativer. Se bilag 2 for eksempler på kommuner, der har taget særlige initiativer, og som vi har været i kontakt med. Disse fagfolk har haft mere fokus på vold, haft mulighed for at reflektere og for at observere, hvordan der arbejdes med voldsproblematikker inden for deres område. De videregiver derfor både deres egne erfaringer såvel som refleksioner over, hvordan det er inden for deres felt.

I kapitel 1 gjorde vi rede for, hvilke af børnenes arenaer vi ønskede at opspøge fagfolk på. De beskrives her nærmere:

- Pasning. Da den enkelte børneinstitution ofte vil have meget få eksempler på børn, der er under mistanke for vold, valgte vi at interviewe personer, der har tilknytning til mange institutioner, fx som leder af klyngeinstitution eller som pædagogiske konsulenter i kommuner. Sidstnævnte har ansvar for flere institutioner, og deres opga-

ve er at rådgive og sparre med den enkelte institution. De opnår derfor et vist overblik over relevante sager inden for pasningsområdet.

- Sundhed. Vi valgte at interviewe enkelte sundhedsplejersker, en jordemoder samt enkelte børnelæger på børneafdelinger på hospitaler.
- Sociale myndigheder mv. Vi har interviewet forskellige typer fagfolk inden for socialområdet, både familiebehandlere og også socialrådgivere, der sidder med børnesager, socialrådgivere, der foretager undersøgelser i forbindelse med underretning, og socialrådgivere, der arbejder med voldsramte familier.

Herudover har vi konsulteret eksperter, som arbejder med vold mod børn. Disse eksperter er Bente Boserup fra Børnerådet, Susanne Dahl Graversen og Inger Kjeldsen fra Servicestyrelsen samt Else Christensen fra SFI. Disse interview er indgået som baggrundsmateriale.

Når vi har valgt at interviewe fagfolk med særlige erfaringer eller viden om vold, er det med til at sætte rammer for den indhentede viden. Vi valgte som nævnt denne særlige målgruppe, fordi vi vurderede, at de har en særlig interesse eller viden. Det giver muligvis et bias i undersøgelsen, i og med nogle informanter har oparbejdet fælles problemforståelser som del af samme projekt i Servicestyrelsens regi. Omvendt vurderede vi, at det uden særlig viden eller erfaringer ville være sværere for informanten at sige så meget om problematikken. Når vi skulle foretage et forholdsvist begrænset antal kvalitative interview, vurderede vi, at det var vigtigt med særligt vidende informanter.

GEOGRAFISK SPREDNING

Vi har i vores udvælgelse været opmærksomme på, at forskellige regioner og typer af boligområder er repræsenteret. En undersøgelse som denne kan ikke være repræsentativ, men alligevel er det vigtigt, at det ikke kun er erfaringer fra hovedstadsområdet og andre store byområder, der er repræsenteret. Vi har derfor også brugt informanter fra provins/storby og Jylland/Sjælland.

STRATEGI FOR AT FINDE INFORMANTER

Da undersøgelsen trækker på særligt vidende fagfolk som informanter, var det en særlig udfordring at finde frem til dem. Vi brugte sneboldmetoden og forespurgte i netværk, søgte på internettet og spurgte under-

søgelsens følgegruppe for at få ideer til mulige informanter. I denne søgning blev det noteret, hvad de fundne personer særligt har at bidrage med, og det blev vurderet, hvem det ville være relevant at interviewe.

Vi var særligt opsøgende i forhold til Servicestyrelsens projekt om tidlig opsporing, som flere kommuner er involveret i. Vi vurderede, at der i disse kommuner ville være en særlig opmærksomhed mod vold, der gjorde, at vi her ville finde særligt vidende informanter. De fleste projektkoordinatorer i kommunerne i dette projekt blev derfor kontaktet. Herudover fik vi kendskab til andre projekter/initiativer, som vi kontaktede.

INTERVIEWET

Der blev udarbejdet en fælles spørgeguide til informanterne. De overordnede temaer i spørgeguiden var (se bilag 1 for spørgeguide):

- Hvad informantens baggrund er, og evt. hvilken særlig viden hun/han har om voldsområdet?
- Hvad det evt. voldsprojekt handler om?
- Hvordan opspores vold i den daglige praksis?
- Hvordan handles der ved mistanke?
- Hvilke overvejelser der gøres før og i forbindelse med underretning om vold?

Interviewene blev udført som semistrukturerede kvalitative interview. Det vil sige, de var organiseret omkring de overordnede temaer, men med plads til, at informanterne kunne udfolde svaret, og der kunne spørges nærmere ind i forhold til det arbejdsfelt, hvor den konkrete informant havde særlig viden.

Størstedelen af interviewene blev udført på informantens arbejdsplads. Hvor det ikke var muligt at få en besøgsaftale af praktiske grunde, blev interviewet udført som telefoninterview. Det skete i enkelte tilfælde. Mange interview var enkeltinterview, men flere interview blev udført som gruppeinterview med deltagelse af forskellige fagfolk, der samarbejder om voldsproblematikken i den enkelte kommune på en afdeling. Undersøgelsen blev planlagt som enkeltinterview, og det var informanterne selv, der foreslog, at der blev foretaget gruppeinterview

med dem selv og deres kollegaer. De ønskede at give et så fyldestgørende billede som muligt, og tilstedeværelse af deres kollegaer ville give et bedre billede af praksis på området. Interviewene blev optaget digitalt og udskrevet.

ANALYSESTRATEGI OG FREMSTILLING

De udskrevne interview blev kodet i Atlas.Ti, som er et computerprogram til håndtering af data. Programmet giver mulighed for at kode datamaterialet og er grundlæggende en måde at sortere og få overblik over store mængder data. Vi anvendte koder, som vi på forhånd havde defineret, og som knyttede sig til forløb omkring mistanke og viden om vold og underretning. Undervejs udviklede vi empiriske koder med udgangspunkt i materialet. De koder, vi brugte til analysen, er:

- Bagatelgrænse
- Barrierer for tidlig opsporing
- Barrierer for underretning
- Barrierer/dilemmaer for underretning
- Definition af vold
- Forløb i forbindelse med underretning
- Forløb i forbindelse med voldssager
- Hvad skyldes volden?
- Hvor foregår volden?
- Håndtering af mistanke
- Omfang
- Samarbejde med andre aktører
- Tavshedspligt
- Tidlig opsporing.

I fremstillingen af analysen har vi lagt vægten på forløb omkring at opdage vold, vurdere vold og foretage en underretning.

Vi har behandlet de forskellige faggrupper samlet, men hvor det har været særligt relevant at se på dem særskilt, har vi opdelt dem. Selvom det er meget forskellige faggrupper, er det samme problematik, de forholder sig til, ligesom de har samme lovgrundlag. Dog kan forskellige

grupper have forskellige handlegrundlag, alt efter om det er eksempelvis en pædagog i en børnehave eller en socialrådgiver på et socialkontor.

Et validitetskriterie i analysen har været at få et dækkende materiale, dvs. at få mange typer praksis, forståelser og antagelser repræsenteret. Et dækkende materiale kan siges at være, når der ikke længere tilføjes nyt i interviewene. Vi har således kigget efter systematiske og gentagne mønstre, såvel som afvigelser fra mønstret. Vi kan ikke sige, at vi har alle mulige typer af praksis dækket ind, men vi har afdækket centrale tendenser i håndteringen af mistanke og viden om børns voldsudsathed (Kvale, 1996).

Ligeledes har vi sammenholdt de empiriske analyser med anden viden på området, ligesom vi har fremvist vores analyser til andre forskere og praktikere med kendskab til feltet, for herved at sikre, at vores analyser er sammenhængende og relevante (Kvale, 1996).

Vi har af etiske årsager valgt at lade informanterne være anonyme, for at enkeltsager eller arbejdspladser/institutioner ikke bliver genkendelige. I interviewene fremlægger informanterne deres praksis og opfattelser. Ligeledes gengiver de konkrete sager med mere eller mindre genkendelige træk, og det ville derfor være muligt at spore enkeltsager på baggrund af interviewcitater. Vi har derfor valgt kun at angive informantens jobtitel for at placere det enkelte udsagn i den relevante kontekst. Vi angiver således ikke navn eller institution ved citater.

OMFANGET AF VOLD MOD FØRSKOLEBØRN

Førskolebørnene er den gruppe af børn, som der findes mindst viden om med hensyn til omfanget af vold. I de indledende faser af denne undersøgelse ønskede vi at estimere omfanget af vold mod denne børnegruppe gennem interview med fagfolk inden for den sociale sektor og med børnelæger og fagfolk inden for pædagogsektoren. Det viste sig imidlertid at være særdeles vanskeligt at få viden om omfanget, hvilket synliggør, hvor vanskeligt det er at få viden om vold mod denne børnegruppe.

I dette kapitel præsenterer vi indledningsvis vigtige, primært danske, undersøgelser om vold mod førskolebørnene. De giver et billede af, hvad de tilgængelige undersøgelser siger om omfanget. Herefter præsenterer vi nogle af de vanskeligheder, fagfolk i vores undersøgelse har ved at få adgang til viden om omfanget af vold mod førskolebørn. Det er med til at synliggøre, hvorfor det er svært at afdække dette område. Endelig diskuterer vi til slut, hvad det er for en viden, vi har, om omfanget af vold mod førskolebørnene, og hvilke konsekvenser det har for det strategiske arbejde med tidlig opsporing af vold og underretning.

UNDERSØGELSER OM OMFANGET AF VOLD MOD FØRSKOLEBØRN

I de følgende afsnit tager vi afsæt i tilgængelige undersøgelser, primært danske, der belyser omfanget af vold mod førskolebørn. Vi har fundet et mindre antal forskellige undersøgelser, men samlet er det forholdsvis begrænset viden, der er om vold mod denne børnegruppe. Som sådan adskiller Danmark sig ikke her fra andre lande, hvor viden om omfanget af vold mod de mindste børn er begrænset.

Undersøgelserne kan overordnet inddeles i tre grupper, alt efter hvilken metode de anvender til at afdække omfanget: brede befolkningsundersøgelser, undersøgelser med afsæt i professionelles viden samt såkaldte vidneundersøgelser. Den første type, *de brede befolkningsundersøgelser*, kigger på omfanget af vold inden for et større befolkningsudsnit og tager afsæt i eksempelvis registerundersøgelser eller landsdækkende spørgeskemaundersøgelser. Den anden type tager afsæt i *professionelles viden* og bruger den til at vurdere omfanget af vold i den gruppe, den pågældende professionelle gruppe er i berøring med. Den tredje type bruger *undersøgelser om vold i nære relationer* til at estimere omfanget af børn, der er udsat for vold. Den sidste type undersøgelse er relevant af to årsager. For det første er der en stor risiko for, at det lille barn også udsættes for vold, når nogen i hjemmet udsættes for vold. For det andet er det for de små børn lige så slemt at opleve en omsorgsperson (eksempelvis mor) blive udsat for vold som selv at blive udsat for vold.

Vi har valgt at opdele undersøgelserne i to: Undersøgelser, der undersøger omfanget af vold mod førskolebørn i befolkningen som helhed, og undersøgelser, der undersøger omfanget af vold blandt børn, der i forvejen er udsatte.

OMFANG AF VOLD MOD FØRSKOLEBØRN I BEFOLKNINGEN SOM HELHED

Vi har fundet tre forskellige danske undersøgelser, der belyser omfanget af vold mod førskolebørnene i befolkningen som helhed, dels registerundersøgelsen om børnemishandling, afrapporteret i rapporten *Børnemishandling i hjemmet*, som er delrapport 1 i nærværende samlede undersøgelse om vold (Christoffersen, 2010), dels SFT's børneforløbsundersøgelse (Christensen, 2000, 2004) og dels en spørgeskemaundersøgelse udført

blandt sundhedsplejersker om deres kendskab til omsorgssvigt, herunder fysisk vold (Christensen, 1992).

Delrapport 1 i nærværende undersøgelse, *Børnemishandling i hjemmet* (Christoffersen, 2010), belyser børnemishandling med afsæt i udvalgte registre for børn i alderen 0-13 år. På trods af, at undersøgelsen behandler en bredere aldersgruppe, er det muligt at udlede data om førskolebørnene. I undersøgelsen er der anvendt registerdata fra Danmarks Statistik for alle børn født 1994-2006, som anvendes til at belyse, hvor mange børn der behandles for børnemishandling på et hospital. Derudover er der gennemført en repræsentativ spørgeskemaundersøgelse med 3.000 25-årige, der er blevet interviewet om bl.a. deres voldsoplevelser i barndommen. Undersøgelsen omfatter bl.a. fysisk mishandling. Den fysiske mishandling defineres som en handling, der resulterer i fysisk skade eller risiko for en sådan fysisk skade, og som ikke er et ulykkestilfælde. I operationaliseringen af den fysiske vold i spørgeskemaundersøgelsen ligger vægten på den grovere vold som spark, slag med genstand, brændemærker mv., ligesom diagnosen, der bruges i registerstudiet, dækker over grov vold.

Registerundersøgelsen viser, at det er 0,71 promille, altså under 1 af hver 1.000, af de 0-6-årige, der i løbet af barndommen har fået stillet diagnosen fysisk mishandling. Undersøgelsen viser, at førskolebørnene er mere udsatte for fysisk mishandling end skolebørnene (6-13 år), idet deres aldersbetingede risiko ligger mellem 0,09 og 0,14 promille, mens den for skolebørnene ligger mellem 0,03 og 0,08 promille (dog undtaget de 13-årige, der igen ligger højt på 0,10 promille). Undersøgelsen viser tillige, at 0,75 promille, dvs. under 1 ud af 1.000, af førskolebørnene har en forælder, der i løbet af barnets barndom har været behandlet på en skadestue som følge af mishandling fra den anden forælder. Endelig viser undersøgelsen, at 0,04 promille af førskolebørn dør som følge af vold. Den repræsentative retrospektive spørgeskemaundersøgelse blandt de 25-årige viser et betydeligt højere tal, nemlig at 5,6 pct. af en årgang er blevet fysisk mishandlet af deres forældre eller stedforældre.

SFI's børneforløbsundersøgelse følger ca. 5.000 børn fra 1995-årgangen (Christensen, 2000, 2004). Forløbsundersøgelsen er indtil videre blevet foretaget fire gange – da børnene var ½, 3, 7 og 11 år gamle. Vi fokuserer her på 3- og 7-års-nedslaget. Selvom det andet nedslagspunkt, 7 år, ligger uden for det definerede aldersinterval på 0-6 år, som vi arbejder med i denne undersøgelse, så har vi alligevel valgt at medtage det, da

de ligger tæt på hinanden. I undersøgelsen er spurgt til mødrenes forskellige opdragelsesmidler over for barnet. Det er opgjort som interval gående fra at fortælle barnet, at det har gjort noget forkert, til at give barnet en lussing.

Overordnet set er der færre, der reagerer fysisk over for barnet (tager hårdt i armen, giver et dask over fingrene, giver en endefuld eller giver en lussing) i 7-års-alderen end i 3-års-alderen – uanset om man kigger på ugentlig basis eller sjældnere.

Ser vi på udsagn om ugentligt at tage hårdt fat i barnets arm, tilkendegav 9 pct. af mødrene, at de ugentligt tog hårdt i barnets arm, da det var 3 år gammelt, mens det kun var tilfældet for 3 pct. af mødrene, da barnet var 7 år gammelt. Ser vi på udsagn om at tage hårdt fat i barnets arm af og til, ser vi, at 53 pct. tilkendegav, at de af og til tog hårdt i barnets arm, da det var 3 år gammelt, mens det kun var tilfældet for 37 pct. af mødrene, da barnet var 7 år gammelt. Der er altså indikation på, at mild fysisk vold fra forældrenes side aftager med barnets alder.

Ser vi på udsagn om af og til at give barnet et 'dask' over fingrene, tilkendegav 22 pct. af mødrene, at det gjorde de, da barnet var 3 år gammelt, mens det kun var tilfældet for 9 pct. af mødrene, da barnet var 7 år gammelt.

12 pct. af mødrene angiver, at de af og til gav barnet en endefuld, da barnet var 3 år gammelt, mens det kun var tilfældet for 4 pct. af mødrene, da barnet var 7 år gammelt.

Tallene for, hvor mange der i hhv. 3- og 7-års-alderen gav barnet en lussing, er imidlertid ens: 1 pct. angiver af og til at have givet barnet en lussing. I tråd hermed er andelen af mødre, der tilkendegiver ikke at reagere fysisk over for barnet i en opdragelsessituation, stigende fra barnets 3. til det 7. år.

I forbindelse med disse tal skal man tage forbehold for, at mødrene selv er blevet bedt om at angive deres reaktioner i et besøgsinterview. Ligeledes er mødrene blevet spurgt om deres *egne* reaktioner, hvorfor tallene ikke indfanger begge forældres reaktioner i opdragelsen. Derfor forventes tallene at underrapportere omfanget af vold.

Den tredje undersøgelse er en spørgeskemaundersøgelse udført blandt sundhedsplejersker om deres kendskab til omsorgssvigt. Den blev gennemført i 1992 blandt ca. 1.000 sundhedsplejersker (Christensen, 1992) og er en bred undersøgelse. Sundhedsplejerskerne besvarede et spørgeskema på baggrund af de i alt ca. 78.000 børn mellem 0-3 år,

sundhedsplejerskerne tilsammen på det tidspunkt havde i deres distrikter. Forfatteren har primært valgt at kigge på vold begået mod de 0-årige (ca. 50.000 børn ligger til grund herfor), som er den aldersgruppe, som sundhedsplejersker hyppigst har kontakt til. I undersøgelsen defineres vold som aktivt fysisk omsorgssvigt, som at børn påføres skader ved aktive handlinger fra den voksnes side, fx ved slag eller andre voldelige handlinger. Undersøgelsen konkluderer, at 1 pct. af de 0-1-årige har været udsat for aktivt fysisk omsorgssvigt, altså ca. 1 barn ud af 100.

De tre undersøgelser dokumenterer, at førskolebørn er udsat for varierende grader af vold. Vi kan ikke sige præcist, hvor mange børn der er udsat for hvilken vold, men vi kan samlet konkludere, at vold er et alvorligt problem, som en vis andel af den børnegruppe oplever. Som vi kan se, er der store forskelle mellem de tre undersøgelser. De finder sted i forskellige årtier, og selvom alle ser på den brede befolkning, er det helt forskellige typer af datasæt (registerundersøgelse, forløbsundersøgelse og spørgeskemaundersøgelse med afsæt i fagfolks viden). Den vigtigste forskel er imidlertid, at det varierer, hvordan vold er defineret og dermed undersøgt i de tre undersøgelser. Registerundersøgelsen tager således afsæt i medicinske mishandlingsdiagnoser, forløbsundersøgelsen i både milde og mere alvorlige voldsformer, sådan som forældrene oplyser om det, mens spørgeskemaundersøgelsen blandt sundhedsplejerskerne fokuserer på forholdsvis grove fysiske voldsformer. Det er derfor vanskeligt at foretage en direkte sammenligning og estimering af omfanget af vold i den brede befolkning med afsæt i disse undersøgelser. Det, vi samlet kan udlede af de forskellige undersøgelser, er, at vold mod de små børn faktisk er jævnlige forekommende.

OMFANG AF VOLD BLANDT BØRN, DER I FORVEJEN ER UDSATTE

En anden type af undersøgelser belyser omfanget af vold mod førskolebørn, som i forvejen er udsatte. Vi har her fundet to undersøgelser, nemlig Christoffersens undersøgelse med afsæt i sagsbehandlere (2002) og Landsorganisationen af Kvindekrisecentres (LOKK) data om børn på krisecentre (Servicestyrelsen, 2009).

Sagsbehandlerne inden for børneområdet har at gøre med udsatte børn og unge. I en undersøgelse fra 2002 udvalgte Christoffersen et landsdækkende udsnit af børn og unge, som fik en forebyggende foranstaltning for første gang i 1998 (Christoffersen, 2002). Sagsbehandlerne, som sad med de pågældende sager, skulle i 2001 udfylde et spørgeskema,

således at man kunne vurdere børnesagens udvikling. Det afgrænser naturligvis feltet til børn, som allerede er i det sociale system, og det giver derfor en indikation af omfanget af vold blandt udsatte børn. Aldersintervallerne i undersøgelsen er 0-4 år og 5-9 år.

Af undersøgelsen fremgår det, at 7 pct. af de 0-4-årige har været udsat for seksuel eller fysisk mishandling (fysisk mishandling er defineret som en handling, der resulterer i en alvorlig fysisk skade eller risiko for en sådan fysisk skade). Det samme gør sig gældende for 12 pct. af de 5-9-årige. Tilsammen betyder det, at 11,3 pct. af de 0-9-årige har været udsat for seksuel eller fysisk mishandling.

Hvis man kigger mere specifikt på karakteren af den fysiske mishandling, viser det sig, at den er mere begrænset for de 0-4-årige end for de 5-9-årige. For de 0-4-årige viser undersøgelsen følgende: I 2 pct. af tilfældene er der foretaget en underretning om vold/mishandling, i 2 pct. af tilfældene er der registreret brændemærker, forbrændinger eller bide-mærker, i 2 pct. af tilfældene er barnet blevet undersøgt af læge i forbindelse med noget nævnt i barnets journal, og i 2 pct. af tilfældene er der registreret mishandling af søskende. For de 5-9-årige viser undersøgelsen følgende: I 4 pct. af tilfældene er der foretaget en underretning om vold/mishandling, 1 pct. er blevet slået med forskellige genstande, 3 pct. har fået konstateret fysiske skader, 1 pct. har fået kastet genstande mod sig, i 1 pct. af tilfældene er der registreret brændemærker, forbrændinger eller bidemærker, i 1 pct. af tilfældene er barnet blevet undersøgt af læge i forbindelse med noget nævnt i barnets journal, og i 3 pct. af tilfældene er der registreret mishandling af søskende. Sammenfattende viser undersøgelsen, at op mod 11,3 pct. af 0-9-årige børn, som modtager en forebyggende foranstaltning, er udsat for relativt voldsomme voldsformer.

En anden undersøgelse er baseret på de data, som LOKK indsamler blandt de børn, som følger med, når en mor indskrives på et krisecenter. Servicestyrelsen udgav i 2009 en undersøgelse på baggrund af statistik fra 2008 fra Landsorganisationen af Kvindecentre, LOKK, som organiserer 39 ud af 45 krisecentre i Danmark (Servicestyrelsen, 2009). Statistikken bygger på data om de 1.100 børn, som i perioden 1. januar 2008 til 31. december 2008 opholdt sig i længere tid end 1 uge på et af de 39 krisecentre. Data er indsamlet vha. spørgeskema, som en krisecentermedarbejder har udfyldt på baggrund af en samtale mellem mor og barn og en børnepædagog eller en anden krisecentermedarbejder med kontakt til barnet.

Af undersøgelsen fremgår det, at 51 pct. af børnene på krise-centrene havde været udsat for vold fra familiemedlemmer (vold dækker her over mange former for vold, herunder fysisk og psykisk vold). 27 pct. af børnene havde været udsat for fysisk vold. Den hyppigste form for fysisk vold begået mod de 0-6-årige var lussinger, rusk, endefuld etc. Den form for fysisk vold havde 54 pct. været udsat for. 32 pct. havde oplevet at sidde på sin mors arm, mens moren var blevet slået. 24 pct. havde selv været udsat for slag (evt. med genstande), spark, skub eller var blevet kastet rundt. 12 pct. var blevet nægtet mad, vand, hvile/seng, adgang til hjemmet/sin seng, beskyttelse mod kulde.

Ikke overraskende er en forholdsvis stor andel af de børn, der lever med vold i nære relationer, også udsat for vold selv, og en forholdsvis stor andel er udsat for voldsom vold.

En anden måde at estimere omfanget af vold mod børn er gennem de såkaldte vidneundersøgelser, hvor omfanget af vold mod børn estimeres ud fra børn, der bor i hjem, hvor der er vold i nære relationer. Viden om omfanget af vold begået i hjemmet – men ikke nødvendigvis mod barnet selv – er heller ikke let tilgængelig, men et estimat er, at ca. 30.000 børn i Danmark vokser op i familier, hvor der begås vold (Ander- sen & Thomsen, 2007). Nogle af de kvinder, som udsættes for vold, vælger at henvende sig på landets krisecentre. Af LOKK's tal viser det sig, at 84 pct. af samtlige børn, som deltog i undersøgelsen, havde over- hørt eller overværet vold begået mod moren, mens 35 pct. havde over- hørt eller overværet vold begået mod søskende (Servicestyrelsen, 2009). Af de børn, der havde oplevet vold begået mod moren eller søskende, havde hhv. 68 og 62 pct. oplevet fysisk vold begået mod moren og sø- skende.

Disse undersøgelser viser, at førskolebørn, der i forvejen er ud- satte, samtidigt også er voldsudsatte. Børnene betragtes som socialt ud- satte, fordi de har en børnesag (som i Christoffersens undersøgelse), eller fordi de lever med vold i nære relationer (som i LOKK's data). Vi kan derfor dokumentere, at vold indgår som et vigtigt element i udsathed. Det er imidlertid vanskeligt at sige noget mere generelt om omfanget af vold blandt udsatte børn.

En sammenligning af undersøgelser, der tager afsæt i almenbe- folkningen, tyder på, at udsatte børn i højere grad er udsat for grovere voldsformer. Men der er, som tidligere nævnt, vigtige forskelle mellem undersøgelserne, både mellem undersøgelser, der ser på udsatte børn, og

undersøgelser, der ser på udsatte henholdsvis alle børn. Undersøgelserne af børn, der er udsatte, er lavet på forskellige tidspunkter, og det er helt forskellige typer af datasæt (spørgeskemaundersøgelse med afsæt i fagfolks viden (sagsbehandlere) samt data fra krisecentre og andre vidneundersøgelser). Det er derfor forskellige populationer. Ligeledes varierer det, hvordan vold er defineret i de forskellige typer af undersøgelser. I Christoffersens undersøgelse er det primært forholdsvis grove voldsformer, mens LOKK's data også indeholder mildere voldsformer. Det er derfor vanskeligt at foretage en direkte sammenligning og estimering af omfanget af vold blandt udsatte i den brede befolkning med afsæt i disse undersøgelser.

OPSUMMERING

En gennemgang af tilgængelige primært danske undersøgelser dokumenterer, at en vis andel af de danske førskolebørn er udsat for vold. Vi kan se, at samtlige undersøgelser finder, at en andel af børn er udsat for mildere eller grovere voldsformer. Eksempelvis får 22 pct. af 3-årige dask over fingrene, mens 7 pct. af 0-4-årige med en børnesag har været udsat for fysisk eller seksuel mishandling. Ligeledes tyder tallene umiddelbart på, at udsatte børn hyppigere er udsat for grovere vold end blandt den almene børnebefolkning.

Overordnet må det dog samtidigt konstateres, at det er særdeles vanskeligt at danne sig et fyldestgørende overblik over omfanget af vold mod denne børnegruppe. Det er vanskeligt direkte at sammenligne undersøgelserne, da de er foretaget på forskellige tidspunkter, anvender forskellige metoder, tager afsæt i forskellige populationer og anvender forskellige voldsdefinitioner. Den viden, vi har om vold mod denne børnegruppe, er derfor fragmenteret, og består især af af enkeltstående undersøgelser, hvor der ikke findes nogen viden om udviklingen over tid. Dog skal særskilt nævnes SFI's forløbsundersøgelse, der giver mulighed for at følge mindre voldsom vold mod børn i et forløbsperspektiv, og især LOKKs undersøgelser og data. Sidstnævnte dækker børn, der bor på krisecentre med deres mødre, og må derfor anses som en særlig udsat gruppe.

FAGFOLKS VIDEN OM OMFANGET AF VOLD MOD BØRN

I dette afsnit tager vi afsæt i de kvalitative interview, der er gennemført som led i denne undersøgelse. I disse interview spurgte vi de udvalgte informanter om deres viden om omfanget af vold mod førskolebørnene ud fra den konkrete børnegruppe, som de arbejder med. Det gjorde vi ud fra en antagelse om, at der er vigtig viden om vold blandt frontpersonale, der møder børnene i hverdagen.

Det viste sig imidlertid, at fagfolkene havde svært ved at udtale sig om omfanget af vold mod børn. Hverken de sociale myndigheder, som møder udsatte børn, eller sundhedsplejersker og børneinstitutionsområdet, som møder den brede børnegruppe, foretager nogen form for registrering af fysisk vold. Børneafdelinger på hospitaler adskiller sig herfra, da de netop diagnosticerer børn, der er udsat for mishandling, og disse diagnoser registreres i bl.a. Landspatientregistreret (Christoffersen, 2010). Når informanterne skal vurdere omfang, har de deres egen konkrete børnegruppe at gå ud fra, eksempelvis en gruppe af børnehaver eller det antal børn, en sundhedsplejerske har kontakt med. I forhold til disse populationer kan enkelte informanter lave et skøn ud fra deres erfaringer, men de er ikke på nogen måde systematiske og kan ikke sættes i forhold til den samlede børnebefolkning i et givent område. Dette er ikke overraskende, da informanterne ikke har adgang til nogen former for registreringsmetoder, ligesom der ikke er praksis for at foretage registreringer på dette område. Man kan altså ikke på lokalt plan få systematiske registreringer af vold, der giver overblik over omfanget. Ligeledes kan man heller ikke følge udviklingen i omfanget af vold over tid.

MULIGE REGISTRERINGSMETODER

Undtagelsesvis stødt vi på enkelte informanter inden for det sociale område, der mere systematisk havde søgt at opgøre antallet af sager med vold mod børn. Der er tale om børn, der i forvejen er udsatte. Disse informanter arbejder med tidlig opsporing og behandling i særlige projekter og var konkret motiveret af et behov for at skønne effekt af indsats samt finde børn til behandlingsprojekterne. Vi måtte ikke få udleveret disse tal, og de ville i øvrigt også have været svære at bruge, da de er enkeltstående lokale eksempler. Men de kan bruges som eksempler på, at det kan lade sig gøre at finde måder at registrere voldsudsatte børn på.

I det ene eksempel forsøgte man i forbindelse med et særligt projekt om behandling af voldsramte børn at opspore børn, der enten var udsat for vold eller levede i voldelige familier. Det gjorde man ved at bede socialrådgivere om manuelt at gennemgå alle familie/børnesager for at registrere, hvilke sager der var vold i. Denne gennemgang omhandlede derfor børn og familier, der i forvejen er kendt i kommunen. Metoden er god til at finde voldsramte børn blandt børn, der i forvejen er udsatte. Vi så i gennemgangen af eksisterende undersøgelser ovenfor, at der er vold involveret i forholdsmæssigt mange børnesager. Der er ikke altid fokus på det voldsramte barn i sådanne sager, og den særlige opmærksomhed på vold får synliggjort, at vold mod børn er en del af problemkomplekset i den pågældende familie.

I et andet eksempel gennemgik en medarbejder inden for det sociale område selv alle underretninger for de sidste par år for at se, hvor mange sager der er vold i. Det skete som en del af et projekt om tidlig opsporing, hvor den pågældende gruppe underviste i tidlig opsporing af vold og ønskede at vurdere effekten af deres arbejde. Denne gennemgang gjorde medarbejderen i stand til at vurdere, hvor stor en andel af underretningerne der omhandlede vold. Underretninger gik bredt på barnets mistrivsel, og gennemgangen gjorde det muligt at synliggøre, i hvor mange tilfælde vold var involveret i underretninger. Da denne gennemgang foregik over et par år, gjorde det samtidig den pågældende gruppe i stand til at vurdere, om der var en udvikling i antallet af underretninger i forbindelse med deres projekt. Deres vurdering var, at der var sket en stigning i underretninger, men også, at denne stigning fladede ud.

Inden for det almene område er der også eksempler på en måde, hvorpå man kan arbejde med at registrere vold mod børn. Sundhedsplejerskerne kommer ud til stort set alle børn og fører journal over børnene. Disse journaler er velegnede til at give overblik over det enkelte barn og barnets familie. Disse journaler er koblet til den kliniske database, som bruges til at lave forskellige undersøgelser (Region Hovedstaden, 2008). Denne journal, som i forvejen bruges af sundhedsplejerskerne, kunne udvides til også at registrere vold. Her skulle vold naturligvis nærmere defineres, ligesom begrebet skulle operationaliseres til brug i denne sammenhæng.

Disse gennemgange er interessante, fordi de er eksempler på måder, hvorpå man kan registrere omfang og derved få mere systematiske opgørelser over voldsramte børn, både inden for det sociale område,

hvor man har kontakt med udsatte børn, og inden for almenområdet, hvor man har kontakt med den brede børnebefolkning.

Der er således gjort enkelte erfaringer med at arbejde systematisk med at registrere vold inden for det sociale område, og der er forslag til, hvordan vold kan registreres inden for sundhedsområdet blandt almenbefolkningen. Disse erfaringer og forslag kan danne grundlag for udvikling af fremtidige metoder til registrering af vold.

SAMMENFATNING

Der findes begrænset viden om omfanget af vold mod førskolebørnene. De danske undersøgelser dokumenterer, at danske førskolebørn er udsat for vold. Samtlige undersøgelser anslår, hvor stor en andel af børn der er udsat for mildere eller grovere voldsformer. Tallene tyder umiddelbart på, at udsatte børn er udsat for grovere vold end blandt den almene børnebefolkning. De gennemgåede undersøgelser beskæftiger sig både med mild og grov vold, hvilket giver sig udslag i meget forskellige tal. Eksempelvis får 22 pct. af 3-årige dask over fingrene, mens 7 pct. af 0-4-årige med en børnesag har været udsat for fysisk eller seksuel mishandling. Ligeledes tyder tallene umiddelbart på, at udsatte børn hyppigere er udsat for grovere vold end blandt den almene børnebefolkning. Overordnet må det dog samtidig konstateres, at det er særdeles vanskeligt at danne sig et fyldestgørende overblik over omfanget af vold mod denne børnegruppe, da det er vanskeligt at sammenligne undersøgelserne. Den viden, vi har om vold mod denne børnegruppe, er derfor fragmenteret, og der findes ikke nogen viden om udviklingen over tid. Som sådan adskiller Danmark sig ikke fra andre lande, hvor der også er begrænset viden om omfanget af vold mod denne børnegruppe.

De interviewede fagfolk, der arbejder med børn inden for social-, sundheds- og børnesektoren, kender heller ikke til nogen praksis for systematisk at registrere børns udsathed for vold. Det kan tilføjes, at der heller ikke findes nogen organisationer eller offentlige instanser, der beskæftiger sig med at registrere vold mod denne børnegruppe. En undtagelse, der kan nævnes, er LOKK, der registrerer førskolebørn, der kommer på krisecentre. Der findes dog potentiale til at udvikle systematiske metoder til at registrere vold mod børn både i forhold til udsatte børn, men også i forhold til den almene børnebefolkning.

Denne mangel på tal på både overordnet og lokalt plan gør det vanskeligt at arbejde strategisk med voldsudsatte børn på kommunalt plan, dvs. med at identificere dem og med at iværksætte relevante tiltag over for denne gruppe. Hvis der ikke findes systematiske metoder til at måle omfanget af vold mod børn i en given kommune eller inden for en given sektor, er det svært at vurdere, om de anvendte metoder for at opspore og behandle voldsramte børn er effektive. Det er ligeledes svært at vurdere, hvilke metoder der er brug for.

VOLDENS USYNLIGHED

I dette kapitel ser vi på nogle af de forhold, der gør, at vold ikke opdages og dermed forbliver usynlig for de fagfolk, der arbejder med børn. Når fagfolk inden for det pædagogiske, det sociale og det sundhedsfaglige område kan have svært ved at få øje på vold, er det, fordi voldsramte selv kan have svært ved at fortælle om vold, fordi den er tabuiseret, men der er også en række barrierer for, at fagfolk opdager vold, herunder personlige (berøringsangst, svært ved at sætte ord på, svært ved at blande sig i forældreopdragelse, angst for repressalier), socialfaglige (vente og se) samt organisatoriske (manglende viden).

VOLDSRAMTE KAN HAVE SVÆRT VED AT FORTÆLLE OM VOLD

Det kan være svært for voldsramte, både børn og voksne eller deres pårørende, at fortælle, at de er udsat for vold. Vi beskrev i kapitel 1, hvordan vold er tabuiseret og derfor kan være svært at synliggøre for den enkelte voldsramte. Det sker på forskellige måder.

Nogle informanter gør opmærksom på, at nogle voldsramte kvinder vil forsøge at *bagatellisere volden* og i nogle tilfælde også selv tage skylden for volden. Flere informanter fortæller, at voldsudsatte kvinder kan være hurtige til at bortforklare volden og forsvare deres voldsud-

øvende mænd. Familierne er i mange tilfælde i stand til at opfatte volden som noget overstået, så snart familien er kommet lidt på fode igen.

Jeg synes, den største barriere det er, at volden er tabu. Det gør det rigtig, rigtig svært at arbejde med. Vi oplever ofte, at moren gør det til næsten ingenting; han er egentlig mest god. Vi har lige siddet og snakket med en, hvor der har været vold og incest i familien. Det blev forklaret med farens misbrug. Nu er han ude af misbruget, nu er der hverken vold eller incest mere. Der er virkelig berøringsangst for det her (afdelingsleder fra socialcenter).

Det kan også være *vanskeligt at fortælle om*, at man er udsat for vold. En informant fortæller om et eksempel med en kvinde, der viser sig at have været udsat for vold gennem 19 år fra sin ægtefælle, og som også har et barn med ham. Hun er flere gange i kontakt med de sociale myndigheder samt sundhedsplejerske mv., og der rejses flere gange bekymringer i forhold til barnet, men mistanken bliver først undersøgt til bunds, og der gribes først ind, da barnet er 12 år gammelt. Kvinden giver udtryk for, at hun gennem hele forløbet ventede på, at nogle skulle spørge hende om vold. Der er altså i hendes tilfælde en enorm handlingslammelse og mangel på overskud til selv at være i stand til at fortælle om sin og datterens misrøgt. Eksemplet viser, hvordan voldsramte ikke nødvendigvis selv fortæller om vold, selvom volden foregår over en lang periode, og selvom de er i kontakt med relevante sociale myndigheder. Det kan således kræve opmærksomhed, og at de relevante spørgsmål bliver stillet, at få voldsramte til at fortælle.

Informanterne fortæller også om, at nogle voldsramte børn og voksne forsøger at *skjule tegn på vold*, da især lidt større børn ved, at det er tabu/forkert:

Selv inden for mit tidligere arbejdsfelt med de tidligt skadede børn, som havde forældre, som havde haft det rigtig, rigtig svært, var det her voldsbegreb rigtig svært at få hul på. Det er rigtig svært at tale om. Det er så tabubelagt både for de professionelle og selvfølgelig også for familien, for de ved godt, det er strafbart. Så det er rigtig svært at få øje på, og det er rigtig svært at få

børnene til at udtale sig, selv når man kommer meget, meget tæt på dem (pædagogisk konsulent).

Når voldsramte kan have svært ved at fortælle om vold, hænger det sammen med, at vold er tabuiseret, som diskuteret i kapitel 1.

PERSONLIGE BARRIERER

Der er en række barrierer på det personlige plan for at se og opdage vold, idet frontpersonalet i varierende grader kan 'overse' vold. Dette er ikke bevidst, men fungerer snarere på det ubevidste plan.

BERØRINGSANGST

Blandt vores informanter er der eksempler på, at frontpersonale kan have svært ved at få øje på volden og ikke mindst handle på deres mistanke eller viden om vold mod børn. Flere informanter fortæller om, hvordan fagfolk har svært ved at handle kompetent i forhold til vold, dvs. give udtryk for en mistanke på baggrund af observationer om et barns mistrivsel. Som en informant siger det:

Der findes ingenting som vold, der kan få mennesker til at glemme, hvilke kompetencer de har (afdelingsleder fra socialcenter).

Der er eksempler på, at pædagoger ofte først henvender sig til kommunen/socialforvaltningen efter at have konstateret mærker eller andre tegn på mishandling/vold to-tre gange. Der er en berøringsangst, der gør, at fagfolk har svært ved at handle kompetent, som de gør i andre typer af problemsituationer.

En børnehavepædagog, som er erfaren i faget og kompetent, og som har talt med børn i årevis, hører jeg sige sætningen, "hvem skal jeg så snakke med, hvis han kommer og siger noget?" Så glemmer man fuldstændigt det, man kan. Det er også det, rådgiveren siger, "hvordan skal vi tage den samtale?" Og vi kan endda også selv blive ramt af det, når vi bliver usikre. Så der er noget på færde her, der gør noget ved os alle sammen. Lige med det

tema. Lige med vold. Og det er det med barriererne, og det ligger altså i os (afdelingsleder fra socialcenter).

Der er ligeledes eksempler på pædagoger, der bortforklarer røde mærker på børn som eksem, indtil det er helt åbenlyst, at der er tale om vold mod barnet. Personalet kan således godt i bakspejlet se, at der har været vold, men har ikke i første omgang set/villet se tegnene på volden som vold:

Det er jo altså farligt, og det gør ondt at se på. Så jeg tror, vi har nogle mekanismer engang imellem, som gør, at vi siger, ”det kan ikke passe, det jeg ser. Hun er så sød. Det er bare mig, der render rundt med de her dumme tanker.” Det tror jeg er en barriere (koordinator, områdekontor).

Det kan simpelthen være svært at indse, at forældre skader deres børn, og derved bliver det svært at få øje på volden.

Ansatte på børneafdelinger giver udtryk for, at det kan være et dilemma på den ene side at udvise tillid til forældrene og på den anden side at skulle lede efter tegn på, at noget ikke er, som det skal være. Det er en overvindelse at indse, at forældre ikke nødvendigvis vil deres børn det bedste, og at nogle forældre bevidst skader deres børn, og at nogle forældre lyver over for lægerne.

SVÆRT AT SÆTTE ORD PÅ

Det kan også være svært for det pædagogiske personale at sætte ord på deres bekymring og være konkrete. En informant nævner et eksempel, hvor en pædagog har ringet op til kommunen gentagne gange og udtrykt sin bekymring for et barn. Det viser sig, at pædagogen har sagt, at hun var bekymret, fordi hun troede, drengen havde orm. Det viste sig senere, at drengen havde været seksuelt misbrugt og derfor havde kløet sig. Pædagogen har altså muligvis lagt op til en underforståethed, men socialrådgiveren har ikke opfattet denne, og de er gået skævt af hinanden i deres kommunikation.

SVÆRT AT BLANDE SIG I FORÆLDREOPDRAGELSE

Det kan også være vanskeligt at gå ind og påtale vold og derved overskride grænsen mellem offentligt og privat. Opdragelsespraksis tilhører privatsfæren, og hvornår er noget så grelt, at et fagansvar træder i kraft? Det pædagogiske personale kan være bange for at stemple forældre eller være bange for at blande sig i noget, der kan tolkes som opdragelsesformer. Det kan være svært at se, hvornår man som fagperson skal gå ind og påtale det.

En barriere er også grænsen for, at man synes, at man er inde over børneopdragelsesmetode. ”Det er jo forældrene, og skal jeg blande mig i det? Hvorhenne skal jeg blande mig? Hvor meget?” Det tror jeg kan være en barriere. Jeg tror ikke, der er nogen barriere i det øjeblik, at det er tydeligt. Det er mere, når det er en mistanke, man kan sige: ”Er det en okay måde at opdrage sit barn på? Jeg synes godt nok lige, at de tager lidt hårdt fat i armen, når man skal ud ad døren og sådan ...” (koordinator fra områdekontor).

En anden informant siger:

Spørgsmålet, om man slår børnene, er meget svært at tale med forældrene om. For de fleste forældre er det jo et hårdt angreb både på dem selv som person, men også på deres forældreevne, som jo er noget af det sværeste ... (pædagogisk konsulent).

Nogle informanter efterlyser konkrete redskaber og spørgeteknikker til at bruge i samtaler med forældrene. Der er således behov for kompetenceudvikling gennem kvalificering af de pædagogiske uddannelser og efteruddannelsesmuligheder:

Den svære samtale, som er der, hvor man kan tage tingene op og begynde at arbejde med tingene med forældrene, det fylder uendelig lidt i uddannelsen. [...] Det handler både om at samarbejde internt med sine kolleger, med forældre og med eksterne samarbejdspartnere. Det er rigtig mange ting, der ligger i kommunikation og samarbejde. Når man kommer ind i meget personlige problemstillinger, så har uddannelsen slet ikke givet nok. Der er

heller ikke efterfølgende opmærksomhed nok på den nødvendige løbende kompetenceudvikling i den her branche (pædagogisk konsulent).

En anden informant siger om spørgeteknik:

Jeg tror, at spørgeteknik til at nærme sig sådan noget her er rigtig, rigtig svært. Og den har man ikke tilegnet sig, bare fordi man har gået 4 år på seminariet og har 5 års erfaring. Det er noget, man skal lære, og man skal måske endda have nogle specielt kyndige til lige præcis det (pædagogisk konsulent).

Den manglende viden om spørgeteknik og håndtering af vold virker ligeledes som en barriere for at handle, da fagfolkene ikke føler sig rustet til at håndtere voldsmistanken. En del informanter giver udtryk for, at man lader mistanken ligge eller udskyder at handle på grund af den manglende viden om, hvordan man skal håndtere volden i forhold til børn og forældre.

OVERLEVELSESSTRATEGIER I JOBBET

En anden årsag til, at frontpersonalet ubevidst overser tegn på vold, kan være, at de i arbejdet med socialt udsatte familier udvikler overlevelsesstrategier for at klare de mange svære historier, de hører. For at holde ud at være i jobbet kan der være ubevidste mekanismer, der hindrer, at man lytter til alt, hvad der bliver sagt, man lukker så at sige af for dele af de historier, man hører. Det kan handle om, at man er bange for at fremføre en anklage, som der ikke er hold i:

Og man kan være bange for at blive afskediget, ikke? Nu vil vi ikke se dig mere. Og der vil jeg sige, der tænker jeg i hvert fald i dag ... Der har jeg i hvert fald været bange for, ... At de ikke ville have mig. Og hvor jeg vil sige, at, jamen, nu har jeg været der så længe, så nu tænker jeg mere, at hvis de fyrer mig, så er det også, fordi der er noget galt (sundhedsplejerske).

Her ligger en latent angst for at lave en forkert underretning, der kan have konsekvenser for ens job.

SIKKERHED OG TRYGHEDSOVERVEJELSER

Man er varsom med at anklage nogen for noget, der ikke er hold i. Det tror jeg både handler om en selv og ens sikkerhed (pædagogisk konsulent).

Som informanten i ovenstående citat bemærker, handler det også om personalets egen sikkerhed. Personalet selv kan være bange for den voldsudøvende forælder og ønsker at kunne færdes trygt i lokalmiljøet. De tør derfor ikke tage fat om problemet. I mindre samfund er der en særlig problematik, idet frontpersonalet kender til og/eller møder forældrene i det lokale område. I disse områder kan det at skulle konfrontere en forælder med mistanke eller viden om vold være særligt sårbart for frontpersonalet.

SOCIALFAGLIGE BARRIERER

Der er også socialfaglige barrierer for at opdage og tage fat om mistanke om vold eller et barns mistrivsel.

VENTE OG SE

Langt de fleste børn gør brug af det offentlige pasningssystem (børneinstitution eller dagpleje) fra det første år, til de starter i skolen, ofte med skift i det tredje leveår mellem vuggestue og børnehave. Her har personalet daglig kontakt med børnene, men dog sjældent tid alene med barnet. Der er fokus på barnets generelle udvikling og trivsel. Hvis personalet ikke har viden om børns udsathed for vold, er de ikke opmærksomme på denne problemstilling. De kan måske fornemme, der er mistrivsel, men tager ikke fat om det. En pædagogisk konsulent fortæller:

Daginstitutionspersonalet tænker: Nå, men det kan da godt være, der er lidt med Jonas her i vuggestuen, men det kan jo godt nå at rette sig. Og nu skal han i børnehave lige om lidt, og så tager de jo nok hånd om det (afdelingsleder fra socialcenter).

Nogle informanter udtrykker således, at daginstitutionspersonalet ikke tager fat om problemerne, men vælger at tænke, at det retter sig, og at næste instans så må tage fat, hvis der fortsat er et problem.

ORGANISATORISKE BARRIERER

Endelig er der organisatoriske barrierer for at få øje på tegn på vold. Flere informanter mener, at der er for lidt viden om vold: Hvad er vold, og hvad gør det ved mennesker? En informant udtrykker det således:

Nogle gange oplever jeg også, at man faktisk ikke altid har så meget viden om, hvor lang tid og hvor dybt og hvor meget man kan være medtaget eller handicappet af at have været udsat for sådan en behandling [vold, red.] igennem lang tid (koordinator fra socialforvaltning).

Fagfolkene oplever mangel på viden om, hvordan man kan hjælpe og støtte familier med vold, og de efterlyser også viden om, hvilke tegn man skal kigge efter, og hvilke spørgsmål man skal stille for at afklare, om der er risiko for, at der øves vold mod et barn. Der savnes også viden om voldens konsekvenser for børn blandt fagfolk, der arbejder med børn. Alt andet lige kan man sige, at når fagfolk oplever ikke at have viden om vold og børn, svækkes deres mulighed for at opdage tegn på vold, og ligeledes kompetencen til at koble børns mistrivsel med vold savnes.

Oplevelsen af at mangle viden kan hænge sammen med, at der ikke undervises systematisk i vold eller håndtering af vold på fx seminarer og andre uddannelser for fagfolk, der arbejder med børn. Den viden, frontpersonalet har, stammer således især fra kurser og efteruddannelse, og vidensniveauet er derfor varierende:

Et mantra i hele vores nuværende situation er jo uddannelse, det er kompetenceudvikling. Og jeg tror, at mange føler sig dårligt klædt på til den opgave, de står over for [voldsudsatte børn, red.]. Det hører vi fra nyuddannede, og det hører vi fra de erfarne, som synes, det her er rigtig, rigtig bøvlet. Så der er et kæmpe efterslæb omkring efteruddannelse (pædagogisk konsulent).

SAMMENFATNING

I kapitlet finder vi en række forklaringer på, hvorfor vold mod børn bliver usynliggjort og kan være svært at opdage for fagfolk. For det første har de interviewede fagfolk observeret, at voldsramte ofte ikke selv aktivt fortæller om volden, at de kan søge at skjule den eller bagatellisere den. Det hænger sammen med tabuiseringen af vold, der gør det svært at tale om. For det andet er der personlige, socialfaglige og organisatoriske barrierer, der gør, at fagfolk ubevidst overser tegn på vold. På det personlige plan kan fagfolk have berøringsangst, vanskelighed ved at sætte ord på tegn på vold, og de kan have svært ved at konfrontere forældre med mistanke og/eller viden om vold. Disse barrierer hænger sammen med tabuiseringen af vold og det skarpe skel mellem det private rum i familien og det offentlige rum, som frontpersonalet repræsenterer. De personlige barrierer hænger også sammen med frygt for at miste arbejde ved eventuel klage fra forældre, hvis der foretages en uberettiget underretning. Ligeledes kan en fagperson være bange for sin egen fysiske sikkerhed i forhold til selv at blive truet eller udsat for vold eller opleve konflikt med den voldsudøvende forælder uden for arbejdstiden. Det gælder især for personale i småsamfund. Endelig kan fagfolk have socialfaglige grunde til ikke at se tegn på vold, idet de kan vælge ikke at handle og tænke, at problemet retter sig. Der kan være organisatoriske barrierer for ikke at opdage vold, idet fagfolk har manglende viden om tegn på vold og børns mistrivsel, og om hvornår og hvordan de egentlig kan foretage en underretning. Dog kan denne opfattelse af at mangle viden også tolkes som personlige barrierer, idet man ubevidst holder sig tilbage for at se tegn på vold ud fra en opfattelse af, at man skal 'være klædt godt nok på for at være sikker', før man handler.

VURDERINGER AF VOLD

I kapitel 4 så vi på nogle af de forhold, der betyder, at vold ikke ses. I dette kapitel ser vi på, hvad der sker, når vold er blevet synlig. Vi ser på, hvordan fagfolk i praksis foretager vurderinger af vold, og hvilke konsekvenser forskellige typer af vold får. Vi ser på, hvad det er for konkrete vurderinger de foretager, hvilke kriterier de anvender, og hvordan der skelnes mellem typer af vold. Endelig problematiserer vi, om der kan være forskellige tolerancetærskler på daginstitutioner i forskellige sociale forhold til vold og mistro.

MANGLENDE RETSPRAKSIS – UKLARE RETNINGSLINJER

Langt de fleste informanter giver udtryk for, at alle former for slag, lige fra tjat over fingrene, lussinger til hårde slag, er vold. De udtrykker, at der i princippet ikke er forskel på små tjat over fingrene og rigtig smæk, begge dele er uacceptable og bør stoppes. På dette overordnede og principielle niveau tager de derfor udgangspunkt i lovgrundlaget for vold, nemlig at revselsesretten er afskaffet, og at det ikke er tilladt at slå sine børn. I princippet skelner informanterne altså ikke mellem forskellige typer af vold og har ikke en bagatelgrænse.

Nogle informanter uddyber og siger, at det er de dømmende myndigheder, der skal sætte en eventuel grænse, og ikke frontpersonalet.

Andre informanter siger således, at lige så snart det er et strafbart forhold, så skal det anmeldes til politiet. Disse fagfolk har – i princippet – ret i disse betragtninger, i og med at lovgivningen forbyder al vold mod børn.

Det er dog sådan, som vi så i kapitel 1, at der ikke er klare retningslinjer fra retspraksis, dvs. i praksis har de dømmende myndigheder ikke haft sager, der viser, hvordan man retsligt regulerer og dermed skelner mellem forældres forskellige typer af vold mod deres børn. Når informanter henviser til de dømmende myndigheder, er der ikke – endnu – fastsat klare skel i retspraksis.

For fagfolk, der arbejder med børn, betyder det, at der ikke er klare retningslinjer for, hvordan man retsligt skal skelne mellem typer af vold. Det er måske ikke muligt at lave klare retningslinjer, men som det er nu, er det minimalt, hvad de har at støtte sig op ad fra retspraksis. I praksis betyder det derfor, at fagfolk er overladt til sig selv, deres faglighed og nærmeste kollegaer, når de skal foretage konkrete vurderinger af mistanke og viden om vold, og hvordan de skal handle i forhold til disse.

I det følgende vil vi se på, hvordan fagfolk vurderer mistanke og viden om vold, og hvilke former for indgreb forskellige vurderinger fører til. Herefter vil vi se på, hvordan fagfolk skelner mellem forskellige typer af vold. Vi behandler de forskellige grupper af fagfolk samlet, da vi ikke fandt tydelige tendenser til, at de adskilte sig fra hinanden i deres vurderinger. Forskellen ligger snarere i forhold til, hvad det er for typer vold, forskellige grupper af fagfolk møder. De sociale myndigheder har eksempelvis større kendskab til alvorlige sager.

VURDERINGSKRITERIER

Frontpersonalet foretager i deres hverdag vurderinger af, hvordan der skal handles og også, om der skal foretages en underretning. Disse vurderinger er vigtige i forhold til, hvordan der gribes ind, og hvordan episoder håndteres. I disse vurderinger indgår en række forskellige parametre (graduering af vold, forældres indstilling, barnets trivsel), typer af episoder, og den samlede vurdering fører til forskellige konsekvenser for forældrene (samtale, underretning, anmeldelse). I nedenstående skema har vi lavet en oversigt over de vigtigste kriterier, episoder og konsekvenser. Denne oversigt skal ikke læses som en handlingsvejledning, men er

tænkt som en grafisk oversigt, der afspejler orienteringer i fagfolks praksis omkring mistanke og viden om vold. I praksis sker der en konkret og individuel vurdering. Det skal bemærkes, at den vold, som vi her beskæftiger os med, er vold mod børn, og altså ikke børns udsathed for at overvære vold i familien.

TABEL 5.1

Fagfolks vurderinger af voldsepisoder.

Kriterium	Episode	Konsekvens
Graduering af vold	Let	Fører til samtale eller evt. underretning
	Alvorlig	Fører oftest til underretning og evt. politianmeldelse
	Enkeltstående	Fører oftest til samtale
	Gentagen	Fører til samtale og evt. underretning
Type volds-situation	Uvidenhed (kender ikke til andre opdragelsesmidler)	Fører ofte til samtale
	Enkeltstående tilfælde af affekt	Fører ofte til samtale
	Afmagt og frustration	Samtale eller underretning (især hvis alkohol, psykisk sygdom eller andet er involveret)
	Bevidst brug af vold	Underretning
Forældres indstilling	Erkender det ikke bør ske eller søger om hjælp	Fører ofte til samtale
	Har ingen erkendelse af, at det er forkert at slå	Fører ofte til underretning
Barnets fysiske og psykiske trivsel	Trivsel	Fører til samtale
	Mistrivsel	Fører til underretning

GRADUERING AF VOLDENS GROVHED

Det første kriterium er *graduering af vold*, dvs. hvor grov volden er. Flere informanter taler om alvorlig eller grov vold, som er noget, de skal foretage underretning og evt. politianmeldelse om. På den anden side taler de om mildere vold, tjat over fingrene og lussinger, som de ikke anser alvorligt nok til, at de skal foretage umiddelbar underretning. I gradueringen af vold indgår desuden *hyppighed*, dvs. om der er tale om enkeltstående voldsepisoder eller gentagne episoder. Som en informant udtrykker det:

Hvis et barn kommer og siger: ”I sidste uge fik jeg en lussing af mor.” Og hvis vi ved at snakke med barnet og forældrene kan konstatere, at det her virkelig er en engangsting, og det var i ren frustration over et eller andet – alt var kørt op i familien – så kan vi så godt sige: ”Okay, det gør vi ikke noget mere ved” (sundhedsplejerske).

VOLDSSITUATIONENS KARAKTER

Det andet kriterium at vurdere volden med er ved at skelne mellem forskellige typer af voldssituationer, som får forskellige former for indgriben.

Uvidenhed og opdragelsespraksis. Er det noget, folk gør af uvidenhed, dvs. at de ved ikke, at man kan bruge andre måder at opdrage og grænse-sætte for børn. Hvis opdragelsesmetoden er brug af tjat over fingrene, hvor familien synes, det er i orden at opdrage på den måde, fx når barnet begynder at kravle rundt, så kan det også ses som en form for uvidenhed, hvor forældrene bør tilføres viden om andre opdragelsesformer. Denne type vold fører ofte ikke til underretning, men til en snak om opdragelsespraksis.

Enkeltstående tilfælde af affekt. Hvis vold optræder som enkeltstående tilfælde af affekt, hvor forældrene har slået barnet, eksempelvis fordi det løb ud på vejen, så er det ikke det samme som kontinuerlig fysisk afstraffelse eller bank. Denne type af vold fører oftest ikke til underretning, men til en forældresamtale, en episode, der giver anledning til en snak.

Afmagt og frustration. Der er vold, som forældre udøver i afmagt og frustration. I modsætning til enkeltstående tilfælde af vold udøvet i affekt forekommer denne type vold hyppigere, og som følge af forældrenes manglende overskud til at klare hverdagen og ikke som følge af særligt skræmmende episoder. Denne type vold fører ikke nødvendigvis til underretning, som en informant udtrykker det:

Der hvor vi har hørt, at en mor har slået ud efter sit barn i afmagt, der vil jeg ikke først tænke, at der skal underretning til (leder af daginstitutionsklynge).

Men hvis denne form for vold indgår i kombination med andre alvorlige problemer hos forældrene, hvad enten det er i form af misbrug, psykisk

sygdom eller andet, så anses det for alvorligt. Denne kombination kræver oftest underretning med efterfølgende grundig undersøgelse af barnets forhold samt hjælpeforanstaltninger.

Bevidst brug af vold. Der kan imidlertid også være voldssituationer kendetegnet ved, at forældre bevidst bruger forholdsvis grove typer af vold som del af deres opdragelsespraksis. Denne type vold adskilles fra vold som følge af afmagt og frustration. En informant fortæller:

Vi har for nylig haft en sag, hvor en far systematisk har slået sine børn med bælt og den slags ting, og hvor der var tydelige, synlige mærker på børnene. Der var vi ikke i tvivl om, at det skal føre til en politianmeldelse. Og de børn bliver også anbragt akut, da vi fik det at vide (områdekoordinator fra familiekontor).

FORÆLDRES INDSTILLING

Det tredje kriterium er forældrenes indstilling. Hvis forældrene således udtrykker forståelse for, at situationen ikke bør gentage sig, eller der er andre formildende omstændigheder, så indgår det i vurderingen som formildende omstændighed. Ligeledes, hvis forældrene selv er opsøgende i forhold til, at de slår deres børn, så bliver det anset som udgangspunkt for samtale om opdragelse snarere end underretning. En informant siger eksempelvis:

Hvis en familie kommer og siger: ”Jeg ved ikke, hvad jeg skal gøre, hvis jeg ikke må slå ham over fingrene. Hvad skal jeg så gøre?” Så møder vi familien der (afdelingsleder fra socialkontor).

BARNETS TRIVSEL

Endelig er det fjerde og centrale vurderingskriterium barnets fysiske og psykiske trivsel, hvorvidt man kan se tegn og symptomer hos barnet på, at det lider. Hvor det kan være svært at vurdere, om volden er alvorlig, kommer barnets trivsel og mistrivsel ind som en vigtig faktor. En informant fortæller:

Er det noget, der er sket en enkelt gang, eller man får en fornemmelse af, at forældrene er med på, at det er forkert, og de har fået en irettesættelse på det og afhængig af, hvordan barnet

snakker om det – hvis det kommer så vidt, at det er noget, barnet har fortalt. Jamen, så kan man måske lukke sagen på det grundlag. Men hvis der er decideret vold mellem forældrene, og børnene bevidner vold, og man kan se, at de har nogle tegn og symptomer på det eller reaktioner på, at de er vidner til, at far og mor udsætter hinanden for det her. Og at de måske også selv er blevet slået nogle gange. Jamen, så går vi altid ind og kører et forløb [dvs. en undersøgelse] (projektleder fra socialforvaltning).

Barnets tegn på mistriksel indgår derfor som centralt i vurderingen af, hvad der skal ske.

FORSKELLIGE TOLERANCETÆRSKLER

Endelig udtrykker informanterne også erfaring med, at der kan være forskelle på, hvor hurtigt fagfolk i daginstitutioner reagerer, afhængig af hvor institutionen ligger. Selvom det er svært at sige noget generelt, kan der være forskel på ressourcetsvage og ressourcestærke områder eller institutioner, idet der ofte vil være flere udsatte børn i ressourcetsvage områder. En informant siger, at personale i børneinstitutioner er hurtigere til at reagere, hvis der er et barn, der mistrives i et ressourcestærkt område end i et ressourcetsvagt område.

Inden for samme by og bydel arbejder man fuldstændig forskelligt. I den ene institution, der vil man reagere stærkt på nogle forskellige ting, hvor man i den anden institution vil tænke ”Nåh ja, det er jo bare ...” Det er et spørgsmål om, hvad der er udgangspunktet i situationen, der afgør, hvornår man ser, om noget er alvorligt. Nogle steder er situationen sådan, at man ikke handler, før det bliver mere alvorligt, hvor man fx i en institution i Gentofte måske ville reagere, hvis et barn bare skejer lidt mere ud end sædvanligt. Måske laver man ikke underretninger, men man reagerer på andre signaler, end man gør fx i institutioner, hvor man har mange udsatte børn. Der ved man godt, at man får ikke støtte til det her, eller der har de måske også et bedre beredskab til at løse problemer, fordi de har flere erfaringer.

Det er forskelligt, hvordan man reagerer på det, man ser, i forhold til, hvor man er (pædagogisk konsulent).

Informanten antyder her, at der skal mere til for at agere i ressourcetsvage institutioner, fordi de er vant til at se flere børn med mistrivselstegn. Man kan spørge, om der sker et skred i, hvordan der grænsesættes i forhold til vold, der er acceptabel, og vold, der kræver underretning. Spørgsmålet er så, om det er, fordi personalets normalitetsbegreb flytter sig, så der ikke ageres på mistrivselstegn, når de har ansvar for flere/mange udsatte børn. Eller om personalet i disse institutioner har et realistisk billede af, hvad der gives støtte til, og hvad der ikke gives støtte til. Det kan denne undersøgelse ikke besvare.

Endelig har det betydning, hvordan vold forstås, og hvordan der grænsesættes mellem acceptabel og uacceptabel vold. Spørgsmålet er, om der sker en glidning i normalitetsopfattelsen på institutioner, hvor der er mange udsatte børn, der simpelthen betyder, at skellet mellem acceptabel/uacceptabel vold og børns trivsel/mistrivsel trækkes et andet sted end på institutioner med få erfaringer med vold og udsathed. Eller om det snarere handler om knappe ressourcer, hvor de ansatte vælger at fokusere på de mest alvorlige eksempler på mistrivsel på deres institution.

SAMMENFATNING

I dette kapitel har vi undersøgt fagfolks praksis, når volden bliver synlig, dvs. hvordan fagfolk foretager konkrete vurderinger af mistanke og viden om vold. Vi startede med at opsummere de retslige betingelser for fagfolks vurdering af vold. På den ene side er der et klart lovgrundlag, der forbyder forældre at slå deres børn, på den anden side er der ikke en retspraksis, der kan guide fagfolk i forhold til, hvordan de skal skelne mellem forskellige typer af vold, og hvordan de skal handle herpå. Det betyder, at fagfolk er overladt til egne vurderinger, når de skal skelne mellem typer af vold.

I kapitlet skitserer vi nogle af de forskellige orienteringsmåder, som fagfolk gør brug af, når de står med konkret viden om voldsepisoder mod et barn. Heri indgår graduering af volden, type af voldssituation, forældrenes indstilling samt barnets trivsel. Det er vigtigt at understrege,

at vores gennemgang er skematisk, og at en vurdering altid afhænger af den konkrete episode. Endelig problematiserer vi, hvorvidt der er forskellige tolerancetærskler, afhængig af hvor mange socialt udsatte børn der er i en given institution.

Det ses, at fagfolk ikke altid underretter, men at de i nogle tilfælde vælger at føre en samtale om opdragelsespraksis og vold. Man kan sige, at mens de ser alle former for vold som uacceptable, så skelner de mellem vold, som der skal underrettes om, og som derfor eventuelt kræver en social foranstaltning, og vold, som de måske kan håndtere her og nu gennem en samtale. Det vil sige, at fagfolkene her foretager en konkret vurdering, så volden behandles som del af det almene system frem for som en del af det sociale system.

BARRIERER FOR AT UNDERRETTE VED MISTANKE OG VIDEN OM VOLD

I dette kapitel ser vi på, hvilke barrierer der kan være for at underrette ved mistanke og viden om vold. I de to foregående kapitler så vi dels på, hvorfor vold mod børn måske ikke opdages, dels på, hvordan konkrete voldsepisoder vurderes af de implicerede fagfolk. I dette kapitel ser vi nærmere på fagfolks praksis i forhold til at agere på lovgivning om den skærpede underretningspligt. Vi så i kapitel 2, at fagfolk er forpligtede til at underrette kommunen/de sociale myndigheder/politiet, hvis de har mistanke eller viden om vold eller mener, at et barn mistrives. I dette kapitel ser vi på nogle af de barrierer, der gør, at der ikke underrettes ved mistanke og viden om vold. Barriererne kan identificeres på flere niveauer. På aktørniveau er det en barriere, at der er usikkerhed om, hvad en underretning er, og om, hvilken betydning en underretning vil have for barnet og for samarbejdet med forældrene. På organisatorisk niveau er det en barriere, at der er stor afstand mellem institution og forvaltning, og at der mangler organisering af den tidlige opsporing. I forhold til lovgivningen, opleves det som en barriere, at tavshedspligten forhindrer, at informationer om udsatte børn kan udveksles på tværs af sektorer, og at underretteren kan få besked om, hvilke konsekvenser underretningen vil få.

BARRIERER OG DILEMMAER PÅ AKTØRNIVEAU

Der er en række forskellige barrierer og dilemmaer på aktørniveau, som vi vil præsentere i det følgende.

USIKKERHED OM, HVAD EN UNDERRETNING ER

En grund til, at der ikke handles på en mistanke, kan være, at fagfolk er usikre på, hvad en underretning er. Informanterne siger, at de oplever en tvivl om, hvordan de skal og kan handle på deres mistanke, og i det hele taget er i tvivl om, hvad en underretning er. For nogle informanter skal der rigtig meget til for at lave en underretning.

En underretning det er, når man mener, at moren faktisk slet ikke kan varetage børnenes tarv (koordinator fra socialforvaltning).

Her udtrykker informanten en opfattelse af en underretning som noget, der skal finde sted, når en forælder ikke kan varetage barnets tarv. Herudover ser informanten ikke blot på barnets trivsel, men går faktisk ind og foretager en egentlig vurdering af forældreevne, noget som egentlig er forbeholdt et egentligt undersøgelsesforløb, der kan følge efter en underretning.

Andre informanter har en erfaring med, at pædagoger mangler viden om, hvad der kan gøres for at støtte de voldsudsatte børn og deres familier, og det giver usikkerhed om deres egen rolle i forhold til underretning.

Jeg tror, at noget af det [fravær af underretning] er dagsinstitutionspædagogernes manglende viden om, hvad man kan iværksætte af støtte til sådan en [voldsramt, red.] familie (afdelingsleder fra socialcenter).

Her har en informant erfaring for, at pædagoger ikke har viden om, hvilke støtteformer der kan gives et barn og en familie og derfor undlader at underrette. Manglende viden om det sociale system, de sociale myndigheders håndtering af voldssager og mulige støtteforanstaltninger gør, at nogle fagfolk undlader at underrette.

FORÆLDRESAMARBEJDE

Forældresamarbejde giver dilemmaer i forhold til mistanke og viden om vold. Graden af disse dilemmaer afhænger især af omfanget af daglig kontakt med forældrene. Det vil sige, at dilemmaer omkring forældresamarbejde opleves som vanskeligere i institutionerne, der har daglig kontakt med børn og forældre, og blandt sundhedsplejersker, der er tæt på familierne ved hyppige hjemmebesøg gennem barnets første leveår. Dilemmaerne er mindre udtalte, hvor man ikke har daglig eller tæt kontakt med børn og forældre.

DEN TÆTTE KONTAKT MED FORÆLDRE – PÆDAGOGISK PERSONALE OG SUNDHEDSPLEJERSKER

For frontpersonalet i børneinstitutioner opleves det som meget vanskeligt at tage en voldsmistanke op med forældrene. Som vi så i kapitel 4, er fagfolkene ofte meget usikre og bange for en eventuel konfrontation med forældrene. De er usikre på, hvordan de skal håndtere samtalen, og de er bange for at miste muligheden for at samarbejde med forældrene om barnets trivsel.

Man er også varsom med at anklage nogen for noget, der ikke er hold i. Det tror jeg både handler om en selv og ens egen sikkerhed, men også, at når man arbejder i det her felt, er den blivende gode relation til forældrene lige så vigtig som den blivende gode relation til barnet. Så derfor er det bare svært at arbejde med det her (pædagogisk konsulent).

Nogle informanter forsøger at løse problemerne selv ved at tale med forældrene frem for at underrette.

Som udgangspunkt tænker jeg altid i samarbejde. Fordi der kan blive mere modstand på en underretning, end der kan blive et reelt samarbejde. Det handler jo om at sikre børnene. Så jo mere vi kan bevare kontakt med familien, og de kan forholde sig til, hvordan det er, de bærer sig ad derhjemme, des bedre (familiekonsulent).

Der er således vidnesbyrd blandt informanterne om, at frontpersonalet i børneinstitutioner mener, at de i nogle tilfælde bedre sikrer børnene ved

at bevare det gode samarbejde med forældrene, frem for at underrette forvaltningen om en voldsmistanke eller observation. Det er således et dilemma for frontpersonalet, og der foretages en socialfaglig vurdering af, hvad der er det bedste for barnet i situationen. Der skal i nogle tilfælde meget til, før der skrives til en underretning.

Hvis der er basis for et godt samarbejde med familien omkring det, så indleder vi et samarbejde og orienterer rådgiveren. Hvis der er modstand, og de ikke vil høre, at det her er et problem, så må jeg lave en underretning (familiebehandler, 8).

Forpligtelsen til at orientere forældrene opfattes af nogle informanter inden for børneinstitutionsområdet som en barriere, fordi det giver usikkerhed i familien, og personalet derfor kan miste den gode dialog med den. Der stilles dog spørgsmålstegn ved denne strategi, idet der er risiko for, at forældrene blot flytter barnet til en anden institution, og at det dermed ikke får hjælp, før en ny institution fatter mistanke om vold. Desuden kan man rejse spørgsmålet, om de undladte underretninger gør institutionens observationer 'usynlige' for andre instanser, idet en faglig bekymring om barnets mistrivsel og eventuelle voldsudsathed et sted ikke gøres synlig for andre. I et langsigtet perspektiv for at lave tidlig opsporing er dette vigtigt.

Jeg har lige haft en sag, hvor der er en familie, som er flyttet flere gange. Institutionslederen ringer mig op og siger: ”Her er et nyt barn. Der er et eller andet, der er rivravruskende galt med det barn” (pædagogisk konsulent).

Sundhedsplejersker er som dagsinstitutionspersonalet tæt på familien, i og med de kommer i familiens hjem, og vores informanter udtrykker ikke overraskende samme dilemma i forhold til at være forpligtet til at underrette og samtidig bevare den gode dialog med familien. Informanter peger på risikoen for, at familien fravælger sundhedsplejersken, da det er et frivilligt tilbud. I de tilfælde, hvor sundhedsplejersker snakker med forældre om vold, er det ofte forebyggende og altså ikke så følsomt som ved en konkret mistanke eller viden om vold. Når der er konkrete mistanker eller viden om vold, foretager sundhedsplejersken en vurdering af volden og vil i nogle tilfælde vælge at tage en snak med forældrene frem

for at underrette, da de også mener, de er afhængige af et godt forældre-samarbejde for at støtte barnets udvikling.

DE SOCIALE MYNDIGHEDER

Hvis vi går til en anden arena, nemlig det sociale system, hvor man arbejder med udsatte familier, oplever informanterne også dilemmaet mellem fortrolighed med forældrene i forhold til et konstruktivt samarbejde for at forbedre familiens situation og pligten til at underrette som særligt grelt:

Vi arbejder med familier, der ved, at de kommer ind her, fordi der er nogle, der synes, at de slår. Så er det vores opgave at få det til at holde op, hvis det er noget, der foregår, og også hjælpe dem med at komme over det – altså, traumebearbejdning. For at kunne lave sådan en behandlingsrelation, hvor vi kan komme ind og hjælpe dem, så kræver det, at vi får en tæt kontakt og fortrolighed osv. Det er det, der ligger i en behandlingsalliance. Og så er det vores overvejelse, om vi skal underrette, så snart de begynder at lukke munden op. Der er nogle indbyggede modsætninger i det her, men hvis juraen siger, at det er noget, vi skal gøre, så gør vi det også. Men vi tager det rigtig meget op: ”Hvor er gråzonerne, og hvor er det, vi straks skal lave en underretning?” Og det er rigtigt, rigtigt vanskeligt (afdelingsleder fra socialcenter).

I dette socialcenter arbejder informanten med en familie, som er under mistanke for vold, men som ikke erkender det. Der er et indbygget dilemma for det faglige personale mellem både at arbejde i familien i behandlingsøjemed og så samtidig være forpligtet til at underrette.

PÅ BØRNEAFDELINGER PÅ HOSPITALER

På børneafdelinger på store hospitaler har man ikke samme tætte kontakt med forældrene (eller børnene). Men informanter oplever ubehag ved at mistænke forældre til et barn, der undersøges for skader, i tilfælde af, at det er uberettiget. Dette kan ses som et dilemma, som håndteres ved, at personalet er bevidst om altid at tage barnets parti og underrette ved mindste mistanke. Man gør meget ud af at forklare forældrene, at der

ikke er mulighed for at beskytte børn, der er udsat for vold, hvis ikke de underretter, og at de hellere underretter en gang for meget end for lidt.

BARRIERER PÅ ORGANISATORISK NIVEAU

Der er en række barrierer, der knytter sig til det organisatoriske niveau.

RESSOURCER – DET TAGER TID OG KRÆFTER AT LAVE EN UNDERRETNING

Nogle informanter giver udtryk for, at årsagen til, at det kan være svært at lave en underretning, er, at der er manglende ressourcer til at lave forarbejdet til en underretning og til at lave den egentlige underretning. Det vil sige, der mangler tid til at observere barnet, til at konsultere andre (fx kollegaer eller PPR) og til at skrive den egentlige underretning.

Som en del af forarbejdet til en underretning mangler der tid til at observere og være sammen med barnet. Langt de fleste danske småbørn tilbringer en stor del af dagen i institution, hvor de er mange børn sammen med nogle pædagoger og medhjælpere. I daginstitutionens dagligdag er der primært fokus på gruppeaktiviteter, og der er kun lidt tid til det enkelte barn og til en til en-samvær mellem barnet og den voksne. Der er således ikke meget tid til det enkelte barn og til at observere eventuelle tegn på mistrivsel.

Så kan vi også se, at der skal nogle ressourcer til for at lave det her, hvis vi skal mere end bare at være sammen med børnene hver dag. Det er klart også en barriere at kunne nå hele vejen rundt. Vilkaerne derude er jo, at man oftest ikke er mere end to personer omkring sådan en 22-23 børn (leder af institutionsklynge).

Der mangler også tid til at foretage systematisk observation Når en mistanke opstår, giver vores informanter udtryk for, at der mangler tid til at undersøge mistanken.

Når man er to pædagoger på stuen med 23 børn, kan det ikke lade sig gøre, at den ene sidder i et hjørne og observerer lille Peter (pædagog).

Endvidere er det en udbredt opfattelse blandt det pædagogiske frontpersonale, at det er et stort arbejde at lave en underretning, og at der mangler ressourcer i institutionerne til den type arbejde.

Når man først har rørt ved noget, så kan tingene jo poppe op, og hvad gør man så? Hvad gør man så som pædagog, når man lige har hørt, at det faktisk er rigtigt, det man havde mistanke om ... ”Hold da op, nu skal jeg til at have fat på socialrådgivere, og vi skal have fat på kommunen, og nu starter vi sag op ... .. Og hvad sker der egentlig ved det?” (koordinator fra områdekontor).

Det er ligeledes en opfattelse blandt frontpersonalet på det pædagogiske område, at der er et tungt bureaukrati, der følger med en underretning. Det handler om ressourcer og kræfter til at lave det nødvendige papirarbejde ude i fronten.

Nogle nævner, at de overvejer, hvornår de underretter af hensyn til, hvornår der er ressourcer til at følge og dermed beskytte barnet, fx vil pågældende ikke lave en underretning på en fredag, hvor der ikke er mulighed for at følge børnene tæt hen over weekenden.

Vi ser altså, at der på den pædagogiske arena er en opfattelse af, at der mangler tid til at gå i dybden med en mistanke om mistrivsel og tid til at udarbejde selve underretningen og have kontakt med forvaltningen.

AFSTAND MELLEML INSTITUTIONER OG FORVALTNING

Der er på mange måder langt mellem de institutioner, der har kontakt med børnene i dagligheden, og den sociale forvaltning, der skal samarbejdes med ved mistanke om vold mod børn. Denne afstand går begge veje: fra frontpersonalets perspektiv kan der være langt til den sociale forvaltning, og fra den sociale forvaltnings perspektiv kan der være langt ud til frontpersonalet og det enkelte barn.

FRA FRONTPERSONALE TIL FORVALTNING

For store dele af fagfolkene på børneområdet er forvaltningens rolle og arbejdsgange uklare. Frontpersonalet giver ikke så direkte udtryk for deres manglende kendskab til forvaltningen, men informanter udtrykker, at de ikke ved, hvem de skal kontakte ved mistanke og viden om vold. Det er

en gennemgående opfattelse, som fagfolk i forvaltningen møder, når de besøger børneinstitutionerne. En leder i den sociale sektor udtrykker det således:

Vi gør rigtig meget ud af, at vores samarbejdspartnere kender os og ved, hvad det er, vi laver. For desværre er det jo sådan, at der jo sidder rigtig mange pædagoger og skolelærere rundt omkring, som er bekymrede for at underrette. Fordi de selv har en forforståelse af, at når man først kommer i kontakt med de sociale myndigheder, så bliver børnene anbragt. Jeg har været ude og holde oplæg i en del daginstitutioner, og jeg bliver forbavset og bekymret over, hvor lidt pædagoger ved om den sociale lovgivning og vores måde at arbejde på (afdelingsleder fra socialcenter).

Frontpersonalet i institutioner mangler desuden konkret viden om, hvilke foranstaltninger man kan iværksætte til at støtte en voldsramt familie samt tillid til, at der sker en opfølgning på en underretning, der er til gavn for barnet.

Noget af det er daginstitutionspædagogernes manglende viden om, hvad man faktisk kan iværksætte af støtte til sådan en familie (afdelingsleder fra socialcenter).

En informant citerer en opfattelse blandt daginstitutionspersonalet om, at der skal meget til, før et barn fjernes. Det afspejler en holdning om, at der skal 'meget til', før et barns mistrivsel er relevant for de sociale myndigheder.

Hos det sundhedsfaglige frontpersonale ser vi vidnesbyrd om lignende problemer i forhold til at kende forvaltningen og deres arbejdsgange. Her efterlyser sundhedsplejersker og jordemødre viden om og forbindelse til det sociale system og forvaltningen.

Mange institutioner og fagfolk i den pædagogiske sektor efterlyser hyppigere tilstedeværelse af sagsbehandlere i institutionerne, fx deltagelse i møder lokalt på institutioner med jævne mellemrum eller efter behov, hvor man kan diskutere bekymringer og handlemuligheder for udsatte børn.

Der er flere eksempler på projekter, hvor man forsøger at bringe de sektorer sammen. Inden for børneområdet har man nogle steder socialrådgivere, der opholder sig en tid på daginstitutioner for at rådgive og sparre med personalet om børn, der er bekymring om. Ligeledes kan de store børneafdelinger på hospitalerne have socialrådgivere ansat, som sikrer forbindelse til de sociale myndigheder og kender de interne arbejdsgange og love. Det har de især glæde af i pressede situationer, hvor det er vigtigt at kunne 'trykke på de rigtige knapper'.

FRA FORVALTNING TIL FRONTPERSONALE

Der kan også være langt fra den sociale forvaltning til frontpersonalet. De kommunale forvaltninger er store organisationer, ofte med mange afdelinger, og der kan være langt fra den sagsbehandler, der modtager underretningen, til dem, der skal følge op på den. Der er eksempler på, at børns sagsbehandlere ikke følger den kommunalt iværksatte behandling af børnene og dermed ikke kan følge børnenes videre behov under eller efter endt behandling.

Der er således behov for samarbejde mellem den sociale myndighed og underretteren, der har den daglige kontakt med barnet, i opfølgningen på en underretning. Dette både for at sikre barnet og for at sikre hensigtsmæssig opfølgning. Der er i de fleste tilfælde ikke behov for akut handling, da volden ikke er pludseligt opstået eller livstruende. Volden har i de fleste tilfælde stået på længe. Der er dermed heller ikke behov for at lave unødigt dramatik omkring sagen. Det er afgørende, at de involverede fagfolk tager sig tid til at tænke på, hvad der er til barnets bedste, og hvordan de bedst kan samarbejde om beskyttelse og hensigtsmæssig udvikling for barnet.

Vi forsøger at få forældrenes accept af og samtykke til, at vi inddrager de professionelle, som er omkring barnet. Og det gør vi i alle vores sager. Fordi det altid er et problem, at de professionelle, der har barnet til daglig, laver en underretning, og så hører de ikke en lyd ud over at få en kvittering på, at forvaltningen har modtaget underretningen. Vi gør rigtig meget ud af at forsøge at få det professionelle netværk med ind i undersøgelsesarbejdet, fordi vi jo godt ved, at vi ikke kan sidde heroppe på forvaltningen og redde nogle børn. Der er vi nødt til at have de professio-

nelle, der kender barnet, med ind i det arbejde, vi skal lave for det barn (afdelingsleder fra socialcenter).

Der er således behov for samarbejde og dermed nærhed mellem forvaltning og institutioner. Den distance, der viser sig mellem forvaltning og institutioner i vores materiale, optræder som en barriere for at underrette om vold og for den tidlige opsporing af vold i familier. Yderligere en væsentlig barriere for samarbejde og opsporing af vold på organisatorisk niveau er den praksis, der er i mange forvaltninger, hvor sager allokeres til sagsbehandlere på baggrund af cpr-numre. Det betyder, at det er vanskeligt for den enkelte sagsbehandler at have kendskab til sine brugere, deres lokalområde og fx være tilknyttet institutioner i et lokalområde.

ORGANISERING AF TIDLIG OPSPORING

Barriererne for at opdage vold ligger også på det organisatoriske niveau internt i kommunerne. I vores – begrænsede – materiale stødte vi således på forskellige måder, hvorpå underretninger blev håndteret i kommunerne. Underretninger om vold mod børn håndteres af almene sagsbehandlere eller børnesagsbehandlere i kommunernes socialforvaltninger og i nogle tilfælde børn og unge-forvaltning eller skoleforvaltning. Det er ofte en børnesagsbehandler, der modtager underretninger, mens nogle kommuner har udpeget en sagsbehandler eller en gruppe af sagsbehandlere til at tage sig af underretninger. Der er således stor forskel på, om en underretning kommer ind til en almen sagsbehandler, der samlet set oplever relativt få voldsunderretninger, eller om underretningen kommer ind til en sagsbehandler, der har specialiseret sig i vold mod børn. Imellem de to yderpunkter findes variationer i organiseringsformer i forvaltningerne og i uddannelses- og vidensbaggrund hos sagsbehandlere. Denne konkrete organisering af underretninger har betydning for, hvor stor opmærksomhed der er på, at vold kunne være impliceret i en given underretning, og dermed for håndtering af de enkelte underretninger. Man kan forestille sig, at hvis der ikke er eksplicit fokus på, at børn kan være udsat for vold i en familie, kan dette overses, hvis familien har andre alvorlige problemer.

Et andet forhold af betydning er, hvorvidt kommunerne har udviklet beredskab og handleanvisninger i forhold til tidlig opsporing af børns udsathed for vold. Vores materiale er begrænset, men vi har i yderpunkterne oplevet kommuner, der har arbejdet målrettet med tidlig

opsporing eksempelvis gennem særlig organisering, beredskab og handlingsanvisninger (se bilag 2 for referencer til eksempler), og andre kommuner, der ikke har forholdt sig særskilt til problematikken om tidlig opsporing af voldsudsatte børn. Fravær af målrettet arbejde med tidlig opsporing har naturligvis betydning for omfanget af underretninger og opmærksomheden på, at vold kan være involveret i en aktuel børnesag. Som en informant udtrykker det:

Vi har færre sager, end vi burde have. Det ved vi godt, fordi vi simpelthen ikke er skarpe nok til at sætte fingeren lige præcis på vold. Så når vi læser statistikker og siger, at der er så og så mange børn i Danmark, der er udsat for vold fra deres forældre, og vi selv har så få, så ved vi godt, at det er, fordi vi ikke har øjnene rettet imod det. Så der er et meget, meget lille fagligt, professionelt fokus på det her (pædagogisk konsulent).

At organisatorisk fokus på tidlig opsporing og viden om vold har stor betydning, kan man eksempelvis se i en kommune, der har ansat en udviklingskonsulent og koordinator, som har sat fokus på voldsudsatte børn og håndtering af underretninger. Det man især har gjort er at gennemføre undervisning i, hvordan man laver underretninger for frontpersonalet i kommunens institutioner, skoler mv. I denne kommune har man oplevet en fordobling i antallet af underretninger, efter at der er sat fokus på området.

ORGANISERING AF TIDLIG OPSPORING PÅ BØRNEAFDELINGER
På de børneafdelinger, vi har været i kontakt med, anvender man særlige instrukser for klinisk undersøgelse af børn, der kommer ind, som indebærer særlig opmærksomhed mod vold. Ligeledes er der ansat socialrådgivere, der kan håndtere kontakt til forældre og til de sociale myndigheder, hvis nødvendigt. Denne organisering sikrer god opsporing, ligesom den sikrer god underretningspraksis. Man kan derfor forestille sig, at på hospitaler, hvor man ikke har disse rammer, vil ikke alle tilfælde af vold blive fundet eller underretning blive foretaget.

BARRIERER I FORHOLD TIL OPFATTELSE AF LOVGIVNING

Endelig er der en række barrierer, der knytter sig til fagfolks opfattelse af lovgivningen.

TAVSHEDSPLIGT

Offentlig ansatte er underlagt regler om tavshedspligt med hensyn til alle fortrolige oplysninger om børn og deres familier, og den betyder bl.a. at videregivelse af fortrolige oplysninger mellem myndigheder er underlagt strenge regelsæt. Som vi skal se, angiver flere informanter, at tavshedspligten kan være en barriere for at skaffe mere viden om et barn og en hindring for at afklare barnets situation i tilfælde af tvivl.

Nogle informanter udtrykker, at de i forhold til at lave underretning har brug for mere viden om barnet, eksempelvis fra den tidligere institution, som barnet var i. En informant på forvaltningen siger om en samtale med en institutionsleder:

Jeg er blevet ringet op af en institutionsleder, der fortæller, at hun har ringet til et barns tidligere institution og spurgt, hvad der er sket i barnets sag. Det må man ikke uden at have spurgt barnets mor først. Og mit råd til hende var: ”Kan du ikke bare spørge moren, når du ser hende næste gang, om det er okay, at du kontakter den anden institution for at høre, hvordan barnet har haft det? Det har de fleste ikke noget imod. Så har du jo i hvert fald den på plads.” Men der er en meget stor bekymring for at overskride de grænser, man ikke må. Muligheden for, at fagpersoner kan indhente oplysninger, tror jeg vil hjælpe nogle børn (pædagogisk konsulent).

Her oplever nogle informanter, at de kan gøre deres bekymring mere kvalificeret, hvis de kan modtage observationer fra tidligere institutioner, der har kendskab til barnet.

Denne problematik er særlig tydelig i forhold til udsatte familier, som bevidst vælger at flytte børnene fra institution til institution..

Jeg har flere eksempler på børn, der flytter rundt mellem 3-4 institutioner. Der går altid nogle måneder, hvor man lige skal lære børnene at kende. Så begynder man at handle. Fordi man kan jo

ikke handle på en fornemmelse 2 dage efter, de er kommet ind i institutionen (pædagogisk konsulent).

Nogle af de familier, hvor de her ting foregår, de bliver rigtig dygtige til at flytte rundt. Og man kan jo ikke forhindre folk i at tage en ny institutionsplads. En leder, jeg har talt med, var meget alarmeret over et nyt barn, så hun sagde: ”Jeg bliver simpelthen nødt til at gøre noget. Jeg kan se, der er noget helt galt her.” Men i al almindelighed venter man jo lidt, folk skal ind ad døren. Det kunne jo være en misforståelse, så man prøver at observere lidt ... (pædagogisk konsulent).

Informanterne opfatter derfor tavshedspligten som en barrierer i forhold til at skaffe mere viden om et barn for at kunne underbygge en mistanke.

TILBAGEMELDING PÅ UNDERRETNING

Når en forvaltning modtager en underretning, er de ifølge den gældende lovgivning (før Barnets Reform) alene forpligtet til at sende en kvittering på modtagelse af underretningen. Afsenderen af en underretning får således ikke information om det videre forløb for barnet og familien. Den manglende tilbagemelding på underretninger kan påvirke motivationen til at underrette negativt, da man ikke ser grund til at underrette, når man ikke ved, hvad underretningen betyder for barnet. Blandt vore informanter er vi ofte stødt på en opgivende holdning, fordi frontpersonalet ikke ved, hvad der sker med de underretninger, de sender af sted. De ved ikke, om barnet/familien får en eller flere foranstaltninger, og tror derfor ofte, at der ikke kommer noget ud af at sende en underretning.

Hvad sker der egentlig ved det [at underrette, red.]? For de sidste tre sager, jeg har haft, er der ikke sket noget ved – det kan godt være, at det er 15 år siden, men dem er der ikke sket noget ved, så det nytter ikke noget alligevel (sundhedsplejerske).

Forud for en underretning fra frontpersonalet ligger ofte mange svære overvejelser og bekymringer, som forstærker følelsen af frustration. Når den professionelle så får foretaget en underretning, forstærkes disse følelser, hvis man ikke får indsigt i, hvad der sker med barnet og familien,

ikke mindst i de mange tilfælde, hvor fagfolkene arbejder videre med barnet i institution, sundhedsplejen eller behandling.

Når man som skole sender en underretning til familieafdelingen, så har man ikke aktindsigt i, hvor det her kommer hen. Du får kun en kvittering på, at den er modtaget. Og det er en af de helt store hurdler, vi har i arbejdet med det her, fordi der er nogle faglige barrierer, som gør det sværere at arbejde ordentligt med det her. Der sidder altid nogle frustrerede mennesker tilbage efter en underretning, fordi vi ikke må udveksle oplysninger mellem enhederne. Så den lov er til for at beskytte forældrene – ikke for at beskytte børnene (pædagogisk konsulent).

Frontpersonalet kan derfor få en opgivende holdning og føle sig handlingslammet, fordi de vigtige beslutninger i sagen træffes i forvaltningen.

Forvaltningens manglende forpligtelse til at informere og inddrage underretter om voldssagen kan medføre manglende motivation til at underrette, når personalet ikke har mulighed for at følge sagen og ikke får viden om underretningens konsekvenser for barn og familie. Det er muligt, at Barnets Reform medfører ændringer her, idet underretter får ret til at få at vide, om der er igangsat social foranstaltning.

BARNETS TARV OG BARNETS TILLID

Et væsentligt dilemma for frontpersonalet tættest på barnet er usikkerhed om, hvilke konsekvenser underretningen får for barnet i forhold til beskyttelse af det.

Det er især angst for, at forældrenes reaktion på underretningen fører til yderligere belastning af barnet. Flere informanter har erfaring for, at underretninger har ført til, at børn har været udsat for mere vold efter at have fortalt om deres voldsoplevelser. Det sker, fordi forældrene får viden om, at børnene har betroet sig til andre, når en underretning skal meddeles forældrene. Forældrene straffer i nogle tilfælde børnene yderligere for at have fortalt om volden. En informant fortæller om sine erfaringer med frontpersonale:

[Frontpersonalet, red.] er altid bange for at gøre det værre for barnet. Hvis de vidste, at det ville hjælpe barnet, at de lavede en underretning til os, eller hvis de gik videre med det, så ville de

ikke være så meget i tvivl. Men den der med, ”Hvad nu, hvis de ikke får tilbudt en hjælp, som hjælper barnet ...? Nu har vi af-dækket problemet, og nu får de så flere tæsk.” Det er for mig at se den største barriere. Det er den, de altid vender tilbage til (områdekoordinator fra familiekontor).

Ud over dilemmaer omkring den fysiske beskyttelse af børnene udtrykker nogle informanter en stor bekymring omkring beskyttelse af barnets tillid til voksne. De er bekymrede for at kompromittere barnets tillid og grundlæggende behov, hvis de som fagfolk tæt på børnene opnår en fortrolighed med barnet, som derfor fortæller sin historie, og hvis en underretning ikke følges op fra de sociale myndigheders side. De er hermed bange for at bidrage til offentligt omsorgssvigt, hvis der ikke bliver fulgt op på en underretning.

Lægerne udtrykker også et dilemma omkring den øgede risiko og belastning, man udsætter børnene for ved at lave grundige undersøgelser for at stille en diagnose. Deres bekymring går især på, om man tilføjer børnene yderligere traumer ved at gennemføre sådanne omfattende undersøgelser.

Vi ser altså væsentlige dilemmaer omkring barnets beskyttelse i forbindelse med at lave underretninger hos frontpersonalet. Disse dilemmaer handler om personlige barrierer hos den enkelte fagperson, der kan føle sig utilpas i forhold til – måske – at skulle svigte et barns tillid og dermed bidrage til omsorgssvigt. De kan også handle om fysisk sikkerhed, i og med en underretning gør barnet til gidsel, og måske gør barnet mere voldsudsat.

SAMMENFATNING

Vi har i dette kapitel undersøgt fagfolks praksis i forhold til at skulle foretage en underretning og fokuseret på dilemmaer og barrierer for at foretage en sådan. Disse barrierer kan findes på tre niveauer: aktørniveau, det organisatoriske niveau og i forhold til lovgivning.

For det første er der på aktørniveauet en række forhold, der gør, at en fagperson ikke får lavet underretning. Den enkelte fagperson tøver måske med at foretage en underretning, fordi han/hun ikke har viden om, hvad en underretning er. Den enkelte fagperson kan også tøve, fordi

forældresamarbejdet kan opleves som vanskeligt i forhold til at foretage en underretning. Der er usikkerhed i forhold til den konflikt, der er mellem at have en god dialog med forældre til barnets bedste og samtidig kritisere/anklage forældre for brug af vold. Det er især faggrupper med relativ tæt kontakt til familien som børneinstitutionspersonale og sundhedsplejersker, der oplever denne konflikt, fordi de netop har et dagligt samarbejde med forældrene. Nogle kan derfor vælge at starte med at tage en dialog med forældrene om problemet frem for at foretage en underretning. Det fremgår, at forældresamarbejdet er centralt for frontpersonalet. Det er således et iboende dilemma, som må indarbejdes i håndteringen af voldssager. En måde at håndtere forpligtelsen til at orientere forældre om en underretning på, som praktiseres mange steder, er, at forældre, skole/institution og sociale myndigheder holder møde sammen med forældrene ved en mistanke om vold, og at mødereferatet udgør underretningen, således at forældrene med det samme er involveret og deltager i beslutningen og ikke blot modtager en orientering om underretning. Endelig rejser den empiriske belysning af dilemmaer og barrierer på aktørniveau spørgsmålet om, hvorvidt det er hensigtsmæssigt ved enhver mistanke eller viden om vold at inddrage de sociale myndigheder.

For det andet er der på det organisatoriske niveau forhold, der gør, at der ikke foretages underretninger. De ressource- og tidsmæssige rammer for arbejdet med børn kan virke som en barriere i forhold til at foretage en underretning. Fagpersoner kan tøve med at foretage underretninger, fordi arbejdet med at foretage dem kan opleves som tids- og ressourcekrævende.

De bredere organisatoriske rammer for at foretage underretninger kan også være en barriere for at foretage underretning. Der er ofte stor afstand mellem fagfolk, der møder børn i deres hverdag, og så den sociale forvaltning. Den store afstand mellem institutioner og forvaltninger giver usikkerhed blandt frontpersonalet i institutionerne om forvaltningens arbejdsgang ved underretninger, og hvilke foranstaltninger der kan tilbydes børn og familier, og der savnes en tydelig tilstedeværelse af socialrådgivere i institutioner i forbindelse med voldssager. Den nuværende afstand og det manglende kendskab til personer og arbejds gange i forvaltningen er en barriere for at tage kontakt til forvaltningen ved en mistanke eller viden om vold og dermed for at underrette. Herudover kan den overordnede organisering også virke som en barriere, idet der ikke i alle kommuner er udarbejdet beredskabsplaner eller strategi for

opkvalificering, vidensdeling og rådgivning om vold blandt frontpersonale og i socialforvaltning. Generelt set vil et tættere samarbejde mellem institutioner og den sociale forvaltning i forbindelse med voldssager givetvis være gavnlig i de fleste tilfælde.

For det tredje er der i forhold til fagfolks opfattelse af lovgivning nogle barrierer. Tavshedspligten, der var gældende i den daværende lovgivning, opleves af nogle fagfolk som et problem for en underretning, idet den spærrer for dialog på tværs af forvaltningens sektorer og mellem børneinstitutioner i forhold til at afklare, om eksempelvis et nyt barn i en institution har en historie omkring mistriksel. Man kan dog spørge, om det primære fokus for personale i børneinstitutioner ikke er barnets trivsel på det givne tidspunkt frem for dialog med andre institutioner. Det er ikke personalet i en institution, der skal afklare, om et barn er udsat, det er forvaltningens opgave. Observationer om mistriksel i én institution er således rigelig grundlag for underretning.

I den nuværende lovgivning er forvaltningen alene forpligtet til at kvittere for modtagelse af underretningen. Frontpersonalet savner motivation til at underrette, når de ikke informeres og inddrages i voldssager og dermed afskæres fra viden om underretningens konsekvenser for barn og familie. Reformen af serviceloven, Barnets Reform, er bl.a. sat i værk for at imødegå det, som fagfolk oplever som lovgivningsmæssige barrierer for at foretage en underretning.

I forlængelse heraf opleves det af nogle som et dilemma i forhold til barnets tillid, der måske svigtes, hvis der ikke sker noget. Ligeledes kan nogle fagfolk være nervøse for, at barnet udsættes for mere vold, hvis der underrettes. Der er således væsentlige dilemmaer omkring barnets beskyttelse i forbindelse med at lave underretninger hos frontpersonalet, især omkring barnets fysiske sikkerhed og voldsudsathed som følge af underretning og barnets tillid til voksne og risikoen for at begå offentligt omsorgssvigt.

Disse forskellige forhold på aktørniveau, organisatorisk niveau og lovgivningsmæssigt niveau betyder, at der ikke altid foretages de nødvendige underretninger. Barriererne for at underrette kan også ses i sammenhæng med de forhold, vi skitserede i kapitel 4. Når fagfolk af forskellige grunde tøver med at foretage en underretning, er det måske også, fordi det er svært at italesætte og bringe frem. Det handler både om, at vold er tabuiseret, og om, at det kan virke grænseoverskridende som fagperson at overskride grænsen til familiens private rum.

KONKLUSION OG DISKUSSION

SFI har i efteråret 2010 på Socialministeriets opdrag gennemført en kvalitativ interviewundersøgelse blandt 22 fagfolk, der arbejder med førskolebørn. Undersøgelsen belyser fagfolkernes praksis i forhold til mistanke og viden om fysisk vold mod børn og/eller børns udsathed for overværelse af fysisk vold i de nære relationer samt omfanget af fysisk vold mod denne børnegruppe. De faggrupper, som undersøgelsen baserer sig på, er pædagogiske konsulenter, socialrådgivere og familiebehandlere samt sundhedsplejersker og børnelæger. Derudover gennemgår vi tilgængelige, primært danske, undersøgelser om emnet, som vi sammenholder med informanternes udsagn.

Formålet med undersøgelsen er at afdække barrierer for, at fagfolk opdager vold, og for, at de foretager en underretning om vold. Undersøgelsen viser, at der er kulturelle barrierer samt barrierer på aktørniveau, organisatorisk niveau og lovgivningsniveau. Informanternes erfaringer inden for børneområdet, socialområdet og sundhedsområdet viser desuden, at der ikke anvendes systematiske registreringer af vold (bortset fra egentlige mishandlingsdiagnoser).

OMFANGET AF VOLD MOD FØRSKOLEBØRN

En forudsætning for at lave strategisk arbejde med tidlig opsporing af børn, der er udsat for fysisk vold, igangsætte forskellige relevante tiltag og efterfølgende kunne evaluere deres eventuelle effekt, er at have viden om omfanget af volden. Denne undersøgelse har derfor søgt at estimere omfanget af vold mod førskolebørnene gennem tilgængelige, primært danske, undersøgelser og gennem kvalitative interview med fagfolk, der arbejder med børn inden for sundheds-, børne- og socialektoren.

Der findes kun lidt viden i Danmark om omfanget af fysisk vold mod førskolebørnene, og denne mangel afspejler sig også internationalt. De forholdsvis få danske undersøgelser dokumenterer dog, at danske førskolebørn er udsat for fysisk vold. Samlet viser undersøgelse, at førskolebørnene er udsat for både mild og grov vold. Eksempelvis får 22 pct. af 3-årige dask over fingrene, mens 7 pct. af 0-4-årige med en børnesag har været udsat for fysisk eller seksuel mishandling. Tallene tyder på, at udsatte børn hyppigere er udsat for grovere vold end blandt den almene børnebefolkning. Det er imidlertid vanskeligt at danne sig et fyldestgørende overblik, da det er svært at sammenligne undersøgelserne. De varierer bl.a. i forhold til population, tidspunkt for undersøgelsens udførelse og voldsdefinition. Det vi samlet kan udlede fra undersøgelse, er, at vold mod førskolebørnene er jævnlige forekommende. Et udpluk fra nogle af undersøgelserne viser eksempler på forekomsten af mild og grov vold, både blandt den brede befolkning og blandt socialt udsatte børn. I den milde ende viser SFI's børneforløbsundersøgelse, at 22 pct. af de interviewede mødre rapporterer, at de har givet deres 3-årige børn et dask over fingrene, mens 9 pct. rapporterer, at de har givet deres 7-årige et dask over fingrene (Christensen, 2000, 2004). I den grove ende af voldspektret viser en registerundersøgelse blandt danske børn i aldersgruppen 0-6 år i perioden 2000-2006, at 0,71 promille, eller mindre end 1 barn ud af 1.000, får en fysisk mishandlingsdiagnose (Christoffersen, 2010). Blandt socialt udsatte børn viser en gennemgang af børnesager, at 11,3 pct. af de 0-9-årige børn med en børnesag har oplevet forholdsvis grov vold (Christoffersen, 2002).

I denne undersøgelse har vi spurgt de interviewede fagfolk om deres viden om omfanget med afsæt i deres arbejde lokalt og inden for en bestemt sektor. De har imidlertid ikke nogen praksis for systematisk registrering af børns udsathed for vold. Faggrupper tæt på børnene kan

derfor ikke bidrage med systematisk viden om omfanget af vold mod førskolebørnene. Blandt vores informanter er der enkelte eksempler på fagfolk, der har forsøgt sig med systematiske tilgange til at registrere vold mod førskolebørnene, f.eks. med afsæt i børne- eller familiesager i de sociale forvaltninger eller med afsæt i underretninger. Dette baserer sig på sager og praksis, der allerede findes, og som kunne udvikles mere systematisk som afsæt for at registrere vold mod børn. Herudover kunne vold mod børn eller vold i familien registreres af sundhedsplejersken i den journal, hun alligevel fører, og som kan være koblet til et egentligt register (Region Hovedstaden, 2008). Der er derfor potentiale for at udvikle egentlige systematiske registreringspraksisser med afsæt i eksisterende arbejdsgange, journaler og dokumenter. Det gælder især for socialt udsatte børn, men også for den almene børnebefolkning.

Manglen på viden om omfang på nationalt og især på lokalt plan gør det vanskeligt at arbejde med tidlig opsporing og tiltag for voldsudsatte børn. Hvis der ikke findes systematiske metoder for at måle omfanget og for at følge op på viden om voldsudsatte børn, er det svært at vurdere, om de anvendte metoder for at opspore og behandle børn er effektive. Det er ligeledes svært at vurdere, hvilke metoder der er brug for.

VOLDENS USYNLIGHED

I undersøgelsen har vi belyst, hvorfor det kan være svært for fagfolk, der arbejder med førskolebørn, at opdage, at børn er udsat for eller overværrer vold i hjemmet, og dermed hvorfor det er svært at identificere voldsudsatte børn. Undersøgelsen viser nogle af de forskellige praksisser, forståelser og antagelser, der bidrager til, at vold mod børn i familien og vold i hjemmet ikke bliver synligt og italesat af den professionelle. Undersøgelsen kan naturligvis ikke sige noget om udbredelsen af sådanne praksisser, men kan bidrage til at afdække årsagerne til, at vold udøvet mod børn ikke er synlig og dermed ikke er noget, som fagfolk potentielt kan reagere på. Undersøgelsen viser således nogle af de forhold, som man kan have fokus på, hvis man ønsker at skabe bedre grundlag for at opspore og identificere børn, der er voldsudsatte.

Der er en række forklaringer på, hvorfor vold mod børn ikke bliver usynliggjort og kan være svært at opdage for fagfolk. For det første

har de interviewede fagfolk observeret, at voldsramte ofte ikke selv aktivt fortæller om volden, at de kan søge at skjule den eller bagatellisere den. Det hænger sammen med tabuiseringen af vold, der gør det svært at tale om, ligesom det kan være svært at tale om forhold fra privatsfæren. For det andet er der personlige, socialfaglige og organisatoriske barrierer, der gør, at fagfolk ubevidst overser tegn på vold. På det personlige plan kan fagfolk have berøringsangst over for vold, og de kan have vanskeligheder ved at sætte ord på tegn på vold. Disse barrierer fungerer nærmest på det ubevidste plan og hænger sammen med tabuiseringen af vold. Ligeledes kan fagfolk have svært ved at konfrontere forældre med mistanke og/eller viden om vold, og det hænger sammen med det skarpe skel mellem det private rum i familien og det offentlige rum, som frontpersonalet repræsenterer. De personlige barrierer kommer også til udtryk gennem en frygt for at miste arbejde ved eventuel klage fra forældre, hvis der foretages en uberettiget underretning. Ligeledes kan en fagperson være bange for sin egen fysiske sikkerhed i forhold til selv at blive truet eller udsat for vold eller opleve konflikt med den voldsudøvende forælder uden for arbejdstiden. Det gælder især for personale i småsamfund. Endelig kan fagfolk have socialfaglige grunde til ikke at se tegn på vold. De kan tænke, et konkret mistrivselproblem retter sig og derfor udskyde en mulig underretning til næste instans. Der kan også være organisatoriske barrierer for ikke at opdage vold, idet fagfolk har manglende viden om tegn på vold og børns mistrivsel, og om hvornår og hvordan de egentlig kan foretage en underretning. Dog kan denne opfattelse af at mangle viden også tolkes som personlige barrierer, idet man ubevidst holder sig tilbage for at se tegn på vold ud fra en opfattelse af, at man skal 'være klædt godt nok på for at være sikker', før man handler.

VURDERINGER AF VOLD

Lovgivningen pålægger fagfolk at foretage underretninger ved mistanke og viden om vold. Der er imidlertid manglende retspraksis på området. Det betyder, at mens der er tydelig retspraksis for grov vold, er der ikke retspraksis i forhold til mild vold, dvs. at der ikke er retsligt vejledende handleanvisninger på, hvordan fagfolk skal reagere i forskellige tilfælde af vold. De skal i princippet altid underrette. I praksis står fagfolk imidlertid

med et meget bredt spektrum af mistanker, episoder og voldssituationer, som de skal forholde sig til.

I undersøgelsen har vi belyst, hvordan fagfolk forholder sig til og handler i forhold til konkrete mistanker og viden om meget forskellige voldssituationer. I udgangspunktet ser fagfolk alle episoder af vold som ulovlige. I praksis skelner de imidlertid mellem voldsepisoder, der skal underrettes/evt. anmeldes, og så voldsepisoder, der skal håndteres lokalt ved fx en samtale med forældrene.

Undersøgelsen viser, at fagfolk har en nuanceret orienteringsmåde i forhold til at vurdere episoder af vold. Disse er skitseret skematisk for at give et fingerpeg om de forskellige parametre, der bringes i anvendelse. I deres vurdering indgår voldens grovhed og hyppighed, forældrenes indstilling, voldssituationen og ikke mindst barnets trivsel. Disse bringes i anvendelse i en samlet vurdering, som kan føre til forskellige handlinger: Skal det anmeldes til politiet, skal der underrettes, eller skal der tages en samtale? Fagfolkene foretager altid deres vurderinger i forhold til konkrete børn og episoder. Orienteringsmåderne er skitseret skematisk i undersøgelsen for at give et fingerpeg om de forskellige parametre, der bringes i anvendelse. Fagfolkene står i en vanskelig situation. På den ene side betyder den gældende lovgivning og uklare retspraksis, at de skal underrette ved den mindste mistanke om vold. På den anden side står de med et bredt spektrum af voldsepisoder, der dækker alt fra tjat over fingrene til grov vold. I praksis skelner de altså mellem forskellige voldsepisoder, der har forskellige konsekvenser. Man kan sige, at fagfolk skelner mellem vold, der skal underrettes om, og vold, som de måske selv kan håndtere gennem en samtale med forældrene. Denne skelnen er kompleks, men graden af barnets mistrivsel og forældrenes indstilling, dvs. deres ønske om at ændre adfærd og dermed muligheden for nu at arbejde med problematikken, er vigtige elementer i denne skelnen.

Man kan altså sige, at fagfolk foretager en vurdering, så den vold, som vurderes som mild, i første omgang ikke behandles ved inddragelse af det sociale system, dvs. social forvaltning, men behandles i det almene system, dvs. af sundhedsplejersker eller af personale i den enkelte børneinstitution.

Endelig skal det nævnes, at nogle fagfolk problematiserer den konkrete kontekst, som den enkelte fagperson foretager sin vurdering inden for rammerne af. Nogle fagfolk vurderer, at der er forskellige

tærskler i forhold til underretning i forskellige institutioner, henholdsvis såkaldt ressourc svage/ressource stærke institutioner. Det vil sige, at man på institutioner med mange socialt udsatte børn kan være mindre tilbøjelig til at underrette end i institutioner, hvor man ikke har socialt udsatte børn. Det er ikke en opfattelse, vi har kunnet afprøve mere bredt i denne undersøgelse. Men det peger på, at den lokale sociale kontekst har betydning for synlighed og vurdering af børns mistrivsel og eventuelle voldsudsathed. Det rejser spørgsmål om, hvordan der på institutioner med mange henholdsvis få socialt udsatte børn grænsesættes forskelligt mellem trivsel og mistrivsel og i forhold til eventuel voldsudsathed.

BARRIERER FOR AT UNDERRETTE

Der er en række forhold på aktørniveau, på lovgivningsmæssigt niveau og på organisatorisk niveau, der virker som barrierer for at foretage underretninger om mistanke og viden om et barns voldsudsathed.

På aktørniveau viser undersøgelsen, at den enkelte fagperson kan tøve med at underrette, fordi der ikke er viden om, hvad en underretning er, og hvornår der skal underrettes. Lovgivningen lægger op til, at fagfolk skal gå i dialog med forældrene om den eventuelle vold i familien, men denne fordring kan også virke som en barriere i forhold til at foretage en underretning. Fagfolk, der er relativt tæt på børnene, eksempelvis dagsinstitutionspersonale, oplever et dilemma i forhold til at have en god dialog med forældre om barnets mistrivsel og samtidig foretage en underretning om samme bekymring for barnets mistrivsel.

Endelig viser undersøgelsen, at der er organisatoriske forhold, der gør, at der ikke foretages underretninger. De ressource- og tidsmæssige rammer for arbejdet med børn betyder, at fagpersoner kan tøve med at lave underretninger, fordi arbejdet med at foretage dem kan opleves som tids- og ressourcekrævende. Manglende tid og ressourcer i dagligdagen kan derfor virke som en barriere. De bredere organisatoriske rammer for at foretage underretninger kan også være en barriere for at foretage underretning. Der er således ofte lang afstand mellem fagfolk, der møder børn i deres hverdag, og den sociale forvaltning. Den lange afstand mellem frontpersonale og den sociale forvaltning betyder, at frontpersonalet mangler viden om de sociale myndigheders arbejde, om socialforvaltningens arbejdsgange ved underretninger, og hvilke foranstaltninger der

egentlig er til rådighed for voldsudsatte familier. Der savnes derved en mere tydelig tilstedeværelse af den sociale forvaltning lokalt i nærheden af børnenes arenaer, således at de kan indgå mere direkte i arbejdet, fx ved deltagelse i møder. I forhold til arbejdet med at undersøge en evt. underrettelse og iværksætte eventuelle foranstaltninger har den sociale forvaltning behov for viden om barnet og om arbejdet tæt på børnene. Afstanden mellem social forvaltning og frontpersonale er en barriere for at tage kontakt til forvaltningen ved mistanke og evt. viden om vold og dermed også for at underrette.

Herudover tyder resultaterne i undersøgelsen på, at det har betydning, om der er fokus på arbejdet med tidlig opsporing i kommunen: Om der er udviklet og implementeret beredskabsplaner, handleanvisninger, strategi for opkvalificering, vidensdeling, rådgivning mv. blandt frontpersonale og personalet i den sociale forvaltning.

På det lovgivningsmæssige niveau viser undersøgelsen, at der også er barrierer. Tavshedspligten opleves af nogle fagfolk som en barriere for underretning, idet den spærrer for dialog på tværs af forvaltningens sektorer og mellem institutioner for at afklare eksempelvis, om et nyt barn har en historie omkring mistriksel. Ligeledes savner frontpersonalet motivation for at underrette, når de ikke ved, om der sker noget i en sag. Med Barnets Reform, der trådte i kraft 1. januar 2011, har fagfolk dog mulighed for at få viden om, hvorvidt der er indført en foranstaltning, og denne lovreform er netop foretaget for at imødekomme fagfolks erfaring med at mangle information. Undersøgelsen viser også, at nogle fagfolk oplever et dilemma i forhold til at svigte barnets tillid, hvis en indberetning ikke fører noget med sig. Ligeledes kan de være nervøse for at udsætte barnet for mere vold, hvis der underrettes, og der intet sker. Der er således dilemmaer omkring barnets beskyttelse i forbindelse med at lave underretninger, især omkring barnets fysiske sikkerhed, men også i forhold til at svigte barnets tillid til voksne.

PERSPEKTIVERING

I perspektiveringen vil vi på baggrund af undersøgelsens resultater diskutere følgende: vigtigheden af at måle vold, vigtigheden af at skelne mellem forskellige typer af fysisk vold, opmærksomhed mod barrierer og

dilemmaer, der ikke umiddelbart er løselige, og endelig, om der er nogen voldshændelser, som frontpersonale først skal forsøge at løse lokalt.

For at forebygge og opspore førskolebørn, der er udsat for vold, er det nødvendigt at have viden om omfanget på kommunalt/lokalt niveau, hvis man skal kunne måle og evaluere en opsporende og forebyggende indsats. Uden nogen former for registreringer er det ikke muligt at måle effekten af en given indsats og dermed vanskeligt at evaluere, hvor succesfulde opsporende eller forebyggende indsatser er. Når der udvikles sådanne indsatser i kommunerne, er det vigtigt at udvikle måder at registrere vold systematisk for netop at kunne evaluere effekten af en indsats over tid. Undersøgelsens resultater understreger behovet for, at der på lokalt og kommunalt niveau udvikles måder at registrere førskolebørns voldsudsathed systematisk. Der findes muligheder i eksisterende praksisser og arbejdsgange i socialforvaltningen for at udvikle måder at registrere vold.

Et andet vigtigt tema i udviklingen af relevante indsatser for at opspore og forebygge er at tage stilling til, hvad det er for typer af vold, man har fokus på, og hvad det er for sociale grupper, der er involveret. De tilgængelige undersøgelser, vi har gennemgået, peger på, at socialt udsatte børn i højere grad er udsat for grovere voldsformer. Ligeledes ved vi fra andre undersøgelser, at socialt udsatte børn oftest har et bredt problemkompleks, hvori vold blot er et af flere elementer. Det vil således være relevant at udvikle forebyggende, opsporende og behandlende indsatser, der retter sig mod førskolebørn, der er socialt udsatte, og som er udsat for forholdsvist grove voldsformer. Det vil imidlertid også være relevant at have fokus på mildere voldsformer, som samtidigt ikke kun involverer udsatte grupper. Vores gennemgang af undersøgelserne viser, at mildere voldsformer er udbredt blandt førskolebørn, eksempelvis får 22 pct. af 3-årige børn dask over fingrene. Det vil være relevant at udvikle indsatser, der retter sig mod den såkaldt milde vold, og hvor volden ikke nødvendigvis indgår som element i et bredere problembillede. Det er derfor nødvendigt med bredspektrede indsatser: Det er nødvendigt at identificere forskellige voldsstyper og at lave indsatser, der er målrettet de konkrete voldsstyper. Et godt udgangspunkt for at udvikle nuancerede og bredspektrede indsatser er personalets vurderinger af vold. Vores undersøgelse viser, at personalet har nuancerede bedømmelser af forskellige voldsformer. I deres vurdering indgår bl.a. følgende: voldens grovhed,

årsagen til volden (herunder manglende viden, affekt og bevidst mishandling) og forældrenes indstilling.

Undersøgelsen viser, at der er en række barrierer på aktørniveau og organisatorisk niveau for at få flere og præcise underretninger, og at der er personlige og socialfaglige barrierer. I forlængelse af disse barrierer peger vores materiale på, at der findes gode erfaringer med målrettede og strategiske indsatser for at opspore vold mod førskolebørn i nogle kommuner. Udvikling og formidling af beredskabsplaner og handleanvisninger til forvaltning og frontpersonale, tilbud om mere viden til frontpersonale og forvaltningspersonale, muligheder for sparring og netværk mellem fagfolk samt mulighed for vidensdeling og rådgivning om vold er alle indsatser, der kan bidrage til at overkomme nogle af de skitserede barrierer. Særligt skal fremhæves betydningen af lokale indsatser. Et godt eksempel fra undersøgelsen er tilstedeværelse af socialrådgivere i institutioner, hvor der er mulighed for ved lejlighedsvis møder at drøfte konkrete sager eller generelle bekymringer vedrørende børn i mistrivsel. Det kunne også gøres ved at sikre, at sundhedsplejersker og medarbejdere i den sociale forvaltning er knyttet til bestemte institutioner og har kendskab til et område. Disse erfaringer er gode ressourcer at trække på i forhold til at udvikle relevante tiltag. Der er derfor behov for at lave evalueringer og erfaringsopsamlinger på de igangværende aktiviteter for at udvikle dem videre i forhold til de barrierer, der konkret er for tidlig opsporing af vold og for at lave underretninger.

Samtidig er der nogle uløselige dilemmaer i forhold til at få flere og bedre underretninger om vold. Undersøgelsen har vist, hvordan vold er tabuiseret og svær at italesætte for fagfolk og voldsudsatte, og den viser, at det er svært for fagfolk at overskride grænsen mellem offentligt og privat og eksempelvis forholde forældre en mistanke om vold. Disse kulturelle og personlige barrierer er nødvendige at forholde sig til og kræver en indsats over lang tid. Mens fagfolk måske kan blive bedre til at håndtere disse dilemmaer, er de måske samtidigt uløselige, da de hænger sammen med mere grundlæggende skel. En start kunne være, at ikke blot fagfolk, men at vi som samfund generelt, udvikler vores sprog for vold, og at vi nuancerer voldsdefinitioner for derved at blive bedre til at italesætte vold mod børn.

Afslutningsvis vil vi rejse spørgsmålet om, hvorvidt frontpersonale altid skal underrette med det samme ved mistanke og viden om vold – eller om de i stedet skal forsøge at håndtere det gennem dialog med

forældre. I undersøgelsen har vi set, at nogle fagfolk vælger ikke at underrette om mistanke og viden om vold mod et førskolebarn, men i stedet vælger at tage en samtale med barnet og dets forældre for at skabe en dialog og påvirke forældrenes praksis hjemme. Man kan spørge, om der kunne være hændelser, hvor det er bedst for barnet, at de bliver håndteret af professionelle voksne omkring barnet og familien i lokalområdet eller institutionen som del af holdnings- og praksisbearbejdelse. Hvis der er tale om enkeltstående lussinger i affekt, eller såkaldt opdragelsespraksis, kunne det måske være hensigtsmæssigt, at det bliver håndteret i det almene system af pædagoger, pædagogiske konsulenter og sundhedsplejersker, frem for i det sociale system. Samtidigt vil det altid være en balancegang, da eksempelvis pædagoger ikke kan vurdere barnets helhedssituation.

Vold mod førskolebørn findes og foregår i mange forskellige former og situationer. For at være i stand til at opspore og forebygge volden er der behov for udvikling af en bredspektret indsats med fokus på registrering af volden, samarbejde på tværs af institutioner og forvaltninger, kompetenceudvikling for fagfolk til at mestre arbejdet på grænsen mellem offentligt og privat liv, forbedring af det retslige grundlag samt et bredt samfundsmæssigt fokus på udvikling af et sprog til italesættelse og forståelse af vold mod børn.

BILAG

BILAG 1: SPØRREGUIDE

INTRODUKTION

Den vold, som spørgsmålene omhandler, er:

- Vold mod børn primært begået af barnets nærmeste familie eller nære omsorgspersoner.
- Vold i de nære relationer, dvs. oftest mellem forældre.

Afhængig af informant præciseres det i begyndelsen, og der spørges ind til begge typer vold undervejs i interviewet, alt afhængig af det enkelte interview.

BILAGSTABEL

Spørgeguide.

Overordnet tema/emne	Undertemaer/stikord
<i>Informants viden og forudsætninger</i>	
Om interviewpersonen	Fag/praksisfelt, uddannelse
Viden/ erfaringer med vold	Både formel viden og erfaringer gennem arbejde Job erfaringer, jobpositioner Specifikke erfaringer ift. at arbejde med vold Almene institutioner/specialinstitutioner Ressourcestærke/ressourcesvage familier Sundhed/socialt/pædagogisk Daglig/jævnlig/uregelmæssig kontakt med småbørn Leder/praksis Del af særligt projekt, der omhandler vold
<i>Projekt tidlig opsporing af vold mod børn</i>	
Rolle i forhold til projektet, "Tidlig opsporing af vold mod børn"	Hvilke metoder er anvendt til opsporing af vold?
Om projektet	Hvordan blev der skabt overblik over voldssager i kommunen?
Baggrund og opstart	Blev der trukket på eksisterende sager – hvilken type?
Fokus på små børn	Hvilke barrierer var der ift. at bruge eksisterende børnesager? Angiv omfang af vold i børnesager ift. totale antal sager
<i>Opsporing og karakteristik af vold</i>	
Opsporing af vold	Hvilke metoder/strategier bruges der?
Konkrete eksempler på sager, hvor der er vold mod børn, hvordan opspores det, og hvordan handles?	Hvilken kontakt til børn/familier?
Konkrete eksempler på sager, hvor der er mistanke om vold mod børn, hvordan opspores det, og hvordan handles?	Hvem har kontakt til børn/familier? Indgår tværfagligt samarbejde? Efteruddannelse? Hvilke barrierer er der ift. at opspore vold? Hvilke typer af tegn lægges der vægt på – hos børn og forældre? Hvad er de psykiske/fysiske tegn? Hvordan skelnes der mellem typer af vold? Hvilke typer af vold opereres der med? Vurderingen af graden af vold – er typen af vold mild eller stærk? Hvem er offer, hvem er udøver? Omfang? Hyppighed, engangsfænomen/gentagende/regelmæssigt? Hvornår? Om aftenen? I krisesituationer? Hvor? Bestemte områder, sociale klasser, institutioner? Hvem? Alkohol, andre sociale problemer? Er det muligt at sige noget om omfang? Mørketal? Betydning af etnicitet?

BILAG 2: EKSEMPLER PÅ BEREDSKABSPLANER OG HANDLEANVISNINGER FOR VOLD MOD BØRN

Der er flere eksempler på, at kommunerne arbejder aktivt med tidlig opsporing af vold mod børn. Vi giver her eksempler på sådanne beredskabsplaner og/eller handleanvisninger samt nævner websider.

Ankestyrelsen: *Tag signalerne alvorligt.*

<http://www.asttagsignalernealvorligt.dk/sites/default/files/pdf/pjecen.pdf>

Det Kriminalpræventive Råd: *Overgreb mod børn. Ser du noget? Gør du noget?:*

http://www.dkr.dk/ftp_files/WEBDOX/PDF/dkr_mat_136.pdf

Københavns Kommune: *Når du er bekymret for et barn – en handlevejledning for tidlig indsats:*

<http://www.kk.dk/Borger/PasningOgSkolegang/RaadgivningOgVejledning/~media/A9681C9D4EAC4E25988678A7BE8CA695.ashx>

Odense Kommune: Odense Kommunes beredskab ved mistanke eller viden om overgreb mod børn og unge:

<http://www.odense.dk/Topmenu/Borger/Boern/Barn%20eller%20ung%20med%20problemer/Info%20til%20fagfolk/~media/UANBRINGELIG/migration%20folder/upload/buf/boern%20og%20familieafdelingen/omsorgssvigt/beredskabspjece.pdf.ashx>

Servicestyrelsen: *Seksuelle overgreb og fysisk/psykisk vold. Inspirationskatalog til udarbejdelse af skriftligt kommunalt beredskab. SISO – Videnscenter for sociale indsatser ved seksuelle overgreb mod børn.*

Skanderborg Kommune: *Pjece vedrørende Skanderborg Kommunes beredskab og handlevejledninger ved viden eller mistanke om overgreb mod børn/Beredskab og handlevejledninger – ved viden eller mistanke om overgreb mod børn (pjeceen ikke tilgængelig, men hjemmeside handler om kommunens indsats i forbindelse med vold i familien: <http://www.skanderborg.dk/Default.aspx?ID=34244>).*

LITTERATUR

- Andersen, M.B. & Thomsen, A.W. (2007): *Tab af barndom. En kvalitativ undersøgelse af opvæksten i voldsramte familier samt betydningen heraf i livsforløbet*. Aalborg: Sociologiuddannelsen, Aalborg Universitet.
- Ankestyrelsen (2009): *Tag signalerne alvorligt*. Lokaliseret på www.ast-tagsignalernealvorligt.dk/sites/default/files/pdf/pjecen.pdf.
- Arnell, A. & Ekbohm, I. (1999): *"och han sparkade mamma ..."* – möte med barn som bevittnar våld i sine familjer. Stockholm: Rädda Barnen.
- Backe-Hansen, E. (2009): *Barn og unges håndtering av vanskelige livsvilkår: Kunnskapsbidrag fra 36 studier av barnefattigdom*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, 04:12.
- Baker, L. & Cunningham, A. (2009): Inter-Parental Violence: The Pre-Schoolers Perspective and the Educator's Role. *Early Childhood Education Journal*, vol. 37, no. 3, pp. 199-207.
- Cawson, P., Wattam, C., Brooker, S. & Kelly, G. (2000): *Child Maltreatment in the United Kingdom: A study of the Prevalence of Child Abuse and Neglect*. London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children.
- Christensen, E. (1992): *Omsorgssvigt? En rapport om de 0-3-årige baseret på sundhedsplejerskernes viden*. København: Socialforsknings-institutet, 92:7.

- Christensen, E. (2000): *Det 3-årige barn. Rapport nr. 3 fra forløbsundersøgelsen af børn født i efteråret 1995*. København: SFI – Socialforskningsinstituttet, 00:10.
- Christensen, E. & Pedersen, D.A. (2004): *Vold mod børn*. København: Socialforskningsinstituttet, 2:2004.
- Christoffersen, M.N. (2002): *Social støtte til børn. En undersøgelse af børn, der modtog forebyggende hjælp i henhold til serviceloven for første gang i 1998. 5. delrapport i evaluering af den forebyggende indsats over for børn og unge*. København: Socialforskningsinstituttet, 09:2002.
- Christoffersen, M.N., Hestbæk, A.-D., Lindemann, A. & Nielsen, V.L. (2005): *Nye regler for udsatte børn og unge. Ændringer i Serviceloven 2001*. København: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 05:15.
- Christoffersen, M.N. (2010): *Børnemishandling i hjemmet*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:30.
- Connel-Carrick, K. & Scannapieco, M. (2006): Ecological Correlates of Neglect in Infants and Toddlers. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 21, no. 3, pp. 299-316.
- Dahle, R. & Hennem, N.M. (2008): *Barnetjenestens håndtering av saker med vold og seksuelle overgrep*. NOVA Rapport 5/08.
- Dalgaard, L. & Kyng, B. (1985): Om fysisk mishandling af børn. I: Bøgh, C. & Jørgensen, P.S. (red.): *Småbørn – familie – samfund: En antologi om småbørnsforskning*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Davies, D. (1999): *Child Development. A Practitioner's Guide*. New York: The Guilford Press.
- Det Kriminalpræventive Råd (2007): *Overgreb mod børn*. Glostrup: Det Kriminalpræventive Råd.
- Ebsen, F., (2008): Lovgivning og socialt arbejde med socialt udsatte børn. I: Bo, K.-A., Guldager, J. & Zeeberg, B. (red.): *Udsatte Børn. Et helbreds-perspektiv*. København: Akademisk Forlag.
- Ejrnæs, M. (2004): *Faglighed og tværfaglighed*. København: Akademisk Forlag.
- Ferguson, H. (2001): Promoting Child Protection, Welfare and Healing. *Child and Family Social Work*, vol. 6, no. 1-23, pp. 1-12.
- Geffner, R., Griffin, D.A. & Lewis, C.A. (2009): *Children Exposed to Violence*. Abingdon, Routledge.

- Gilbert, R., Widom, C.S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E. & Janson, S. (2009): Burden and Consequences of Child Maltreatment in High-Income Countries. *The Lancet*, vol. 373, no. 3, pp. 68-81.
- Glaser, D. (2000): Child Abuse and Neglect and the Brain – A Review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, vol. 41, no. 1. pp. 97-116.
- Johnson, M.P. (2008): Intimate Terrorism, Violent Resistance and Situational Couple Violence. Boston: Northeastern University Press.
- Järvinen, M. & Mortensen, N. (2002): Det magtfulde møde mellem system og klient – teoretiske perspektiver. I: Järvinen, M., Larsen, J.E. & Mortensen, N.: *Det magtfulde møde mellem klient og system*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Justitsministeriet (2007): Forældreansvarsloven. Lovbekendtgørelse nr. 499 af 6/6/2007.
- Justitsministeriet (2009): Straffeloven. Lovbekendtgørelse nr. 1034 af 29/10/2009.
- Kitzmann, K.M., Gaylord, N.K., Holt, A.R. & Kenny, E.D. (2003): Child Witnesses to Domestic Violence: A Meta-Analytic Review. *Journal of Consulting & Clinical Psychology*, vol. 71, vol. 2. pp. 339-352.
- Korzen, S., Fisker, L. & Oldrup, H. (2010): *Vold mod unge i Danmark. En spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasses-elever*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:32.
- Kvale, S. (1996): *InterViews*. Thousand Oaks, California: Sage.
- LeDoux, J. (1998): *The Emotional Brain*. London: Phoenix.
- Leira, H. (1992): Fra tabuiseret traume til anerkjennelse og erkjennelse. *Nytt om kvinneforskning*, no. 4, årgang 1992.
- Leira, H. (2002): To skritt fram, ett tilbake, og to skritt fram? Om motstand mot kunnskab om menns vold mot kvinner. I: Råkil, M. (red.): *Menns vold mott kvinner. Behandlingserfaringer og kunnskapsstatus*. Oslo: Universitetsforlag.
- Levendosky, A.A. (2002): Trauma Symptoms in Preschool-Age Children Exposed to Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 17, no. 2, pp. 150-164.
- Lundgren, Eva (2004): *Våldets normaliseringsprosess. Tre parter, tre strategier*. Ny version. ROKS.
- McCord, J. (1988): Parental Aggressiveness and Physical Punishment in a Long-Term Perspective. In: Hotaling, G.T., Finkelhor, D., Kirkpatrick, J.T. & Strauss, M.A.: *Family Abuse and its Consequences. New Directions in Research*. Newbury Park: Sage Publications.

- McDonald, R., Jouriles, E.N., Briggs-Gowan, M.J., Rosenfield, D. & Carter, A.S. (2007): Violence Toward a Family Member, Angry Adult Conflict, and Child Adjustment Difficulties: Relations in Families With 1- to 3-Year-Old Children. *Journal of Family Psychology*, vol. 21, no. 2, pp. 176-184.
- McGee, C. (2000): *Childhood Experiences and Domestic Violence*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- McIntosh, J.E. (2002): Thought in the Face of Violence: a Child's Need. *Child Abuse & Neglect*, vol. 26, no. 3, pp. 229-241.
- Neumann, C.B. (2009): *Det bekymrede blikket – en studie av helsesøstres handlingsbetingelser*. Oslo: Novus forlag.
- Norges offentlige utredninger, NOU (2003): *Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner. Utredning avgitt fra et utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 29. august 2001. Avgitt til Justis- og politidepartementet 4. desember 2003*. 2003:31. Oslo.
- Perry, B.D. (1997): Incubated in Terror: Neurodevelopmental Factors in the Cycle of Violence. In: Osofsky, J.D.: *Children, Youth and Violence. The Search for Solutions*. New York: Guilford Press.
- Quinlivan, J. (2000): Study of Adolescent Pregnancy in Western Australia. I: *Partnerships against Domestic Violence, The Way Forward: Children, Young People and Domestic Violence*. Conference Proceedings. Canberra: Office of the Status of Women.
- Rasmussen, K. (2004): *Børnene i kvarteret – kvarteret i børnene*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.
- Regeringen (2010): *Den Nationale Strategi til Bekæmpelse af Vold i Nære Relationer*. København, Ligestillingsministeriet.
- Region Hovedstaden (2008): *Børns Sundhed. Årsrapport for børn født i 2004*. Region Hovedstaden.
- Schore, A.N. (2001): The Effects of Early Relational Trauma on Right Brain Development, Affect Regulation, and Infant Mental Health. *Infant Mental Health Journal*, vol. 22, no. 1, pp. 201-269.
- Servicestyrelsen (2009): *Kommunernes beredskab i forhold til vold*. Odense: Servicestyrelsen.
- Socialministeriet (2006): Serviceloven. Vejledning nr. 99 af 05.12.2006.
- Socialministeriet (2007): Serviceloven. Lovbekendtgørelse nr. 1336 af 30.11.2007.
- Socialministeriet (2009): Serviceloven. Lovbekendtgørelse nr. 1096 af 21.09.2010.

- Solberg, A. (2008): Ulike måter å ivareta barna på – fra en studie av hvordan barnevernet håndtere saker med vold. *Norges barnevern*, no. 4, årgang 2008.
- Sterne, A. & Poole, A. (2010): *Domestic Violence and Children*. Abingdon, UK: Routledge.
- Zeanah, C.H. & Scheeringa, M.S. (1997): The Experience and Effects of Violence in Infancy. I: Osofsky, J.D.: *Children in a violent society*. New York: Guilford Press, pp. 97-124.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2010

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 10:01 Henriksen, A.C.: *Coaching af sygedagpengemodtagere. En pilotundersøgelse med eksperimentelt design.* 69 sider. ISBN: 978-87-7487-961-9. Kr. 70,00.
- 10:02 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H. & Jensen, V.M.: *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 1.* 97 sider. ISBN: 978-87-7487-962-6. Kr. 100,00.
- 10:03 Christensen, E.: *Grønlandske børn i Danmark.* 87 sider. ISBN: 978-87-7487-963-3. Kr. 90,00.
- 10:04 Henriksen, A.C.: *Veje til beskæftigelse. En kvalitativ undersøgelse af indsatser over for ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere.* 132 sider. ISBN: 978-87-7487-964-0. Kr. 130,00.
- 10:05 Gensby, U. & Thuesen, F.: *På vej mod job efter en arbejdsskade. En evaluering af arbejdsskadestyrelsens Fastholdelsescenter.* 128 sider. ISBN: 978-87-7487-965-7. Kr. 120,00.
- 10:06 Egelund, T., Jakobsen, T.B., Hammen, I., Olsson, M. & Høst, A.: *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag.* 376 sider. ISBN: 978-87-7487-966-4. Kr. 375,00.

- 10:07 Bach H.B. & Henriksen A.C.: *Gravidens sygefravær*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-967-1. Kr. 130,00.
- 10:08 Bach H.B.: *Gravid og Fængselsbetjent*. 36 sider. ISBN: 978-87-7487-968-8. Netpublikation.
- 10:09 Madsen, M.B, Holt, H., Jonassen, A.B. & Schademan, H.K.: *Kvinder og mænd i den offentlige sektor. Karrieremønstre, lederønsker og ledermuligheder*. 274 sider. ISBN: 978-87-7487-969-5. Kr. 270,00.
- 10:10 Larsen, M.: *Lønforskelle mellem kvinder og mænd i 2007. Analyser for lønkommissionen*. 86 sider. ISBN: 978-87-7487-970-1. Kr. 90,00.
- 10:11 Thuesen, F.: *Ledelsen og motivation i den offentlige sektor. Et litteraturstudium*. 100 sider. ISBN: 978-87-7487-971-8. Kr. 100,00.
- 10:12 Deding, M. & Holt, H. (red.): *Hvorfor har vi lønforskelle mellem kvinder og mænd? En antologi om ligeløn i Danmark*. 246 sider. ISBN: 978-87-7487-972-5. Kr. 250,00.
- 10:13 Knudsen, L. & Nielsen, V.L.: *Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge. Forebyggende foranstaltninger i eget miljø sammenlignet med anbringelse uden for hjemmet*. 152 sider. ISBN: 978-87-7487-973-2. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 10:15 Christensen, G., Mikkelsen, M.F., Pedersen, K.B. & Amilon, A.: *Boligsociale indsatser og buslejestøtte. Kortlægning og programevaluering af Landsbyggefondens 2006-10-pulje*. 164 sider. ISBN: 978-87-7487-977-0. Vejledende pris 160,00 kr.
- 10:16 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde børn – integration eller isolation? Blinde børns trivsel og vilkår i hjemmet, fritiden og skolen*. 136 sider. ISBN: 978-87-7487-978-7. Vejledende pris 140,00 kr.
- 10:17 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde og stærkt svagsynede. Barrierer for samfundsdeltagelse*. 122 sider. ISBN: 978-87-7487-979-4. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:18 Ellerbæk, L.S. & Thuesen, F.: *Projekt arbejdsplads for højtuddannede. Følgforskning for Region Midtjylland*. 99 sider. ISBN: 978-87-7487-980-0. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:19 Jakobsen, V. & Ellerbæk, L.S.: *Løn- og arbejdsforhold for kvinder og mænd i kokkefaget*. 71 sider. ISBN: 978-87-7487-981-7. Netpublikation.
- 10:20 Ottesen, M.H., Andersen, D., Nielsen, L.P., Lausten, M. & Stage, S.: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og Trivsel 2010*. 155 sider. ISBN: 978-87-7487-982-4. Vejledende pris: 260,00 kr.

- 10:21 Kofod, J.E., Benwell, A.F., Kjær, A.A.: *Hjemvendte soldater. En interviewundersøgelse*. 76 sider. ISBN: 978-87-7487-983-1. Netpublikation.
- 10:22 Lausten, M, Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 2*. 184 sider. ISBN: 978-87-7487-984-8. Vejledende pris: 195,00 kr.
- 10:23 Christensen, E., Lindstrøm, M. & Mølholt, A.-K.: *Efterværn for voldsudsatte kvinder. Krisecentrenes støtte og hjælp til kvinder, som flytter fra centrene*. 95 sider. ISBN: 978-87-7487-985-5. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:24 Jensen, V.M. & Nielsen, L.P.: *Vejle til ungdomsuddannelse 1. Statistiske analyser af folkeskolens betydning for unges påbegyndelse og gennemførelse af en ungdomsuddannelse*. 211 sider. ISBN: 978-87-7487-986-2. Netpublikation.
- 10:25 Espersen, L.D.: *Bekymrende identiteter. Ph.d.-afhandling*. 260 sider. ISBN: 978-87-7487-987-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:26 Høgelund, J., Tørslev, M.K. & Weibel, K.: *Sygemeldte og førtidspensionister med handicap. Jobcentermedarbejderes perspektiver på jobcentrenes indsats*. 101 sider. ISBN: 978-87-7487-986-6. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:27 Lyk-Jensen, S.V., Jacobsen, J. & Heidemann, J.: *Soldater – før, under og efter udsendelse. Et litteraturstudie*. 92 sider. ISBN: 978-87-7487-989-3. Netpublikation.
- 10:28 Thuesen, F., Holt, H., Jensen, S. & Brink Thomsen, L.: *Virksomheders sociale engagement*. 172 sider. ISBN: 978-87-7487-990-9. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 10:29 Jakobsen, V. & Liversage, A.: *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet. Litteraturstudier og registerdata*. 175 sider. ISBN: 978-87-7487-991-6. Vejledende pris: 176,00 kr.
- 10:30 Christoffersen, M.N.: *Børnemishandling i hjemmet*. 120 sider. ISBN: 978-87-7487-992-3. Netpublikation.
- 10:31 Jakobsen, T.B., Hammen, I. & Steen, L.: *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge*. 94 sider. ISBN: 978-87-7487-993-0. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 10:32 Korzen, S., Fisker, L. & Oldrup, H.: *Vold mod børn og unge i Danmark. En spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasses-elever*. 127 sider. ISBN: 978-87-7487-994-7. Netpublikation.

- 10:33 Mateu, N.C.: *Hjælpeplanen for spilleafhængige. Kortlægning af telefonsamtaler i Danmark og Norge i perioden 2008-2009*. 50 sider. ISBN: 978-87-7487-995-4. Netpublikation.
- 10:34 Egelund, T., Jakobsen, T.B. & Steen, L.: *"Det er jo min familie!" Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-996-1. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:35 Christensen, E.: *Alkoholproblemer og partnervold*. 48 sider. ISBN: 978-87-7487-997-8. Vejledende pris: 50,00 kr.
- 11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 11:02 Filges, T. & Holt, H.: *AC-arbejdskraft i den vestlige del af Region Midtjylland. Muligheder og barrierer*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-001-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:04 Jacobsen, J. & Lindstrøm, M.: *Lokal integration af førtidspensionister*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-003-8. Vejledende pris: 110 kr.
- 11:05 Deding, M. (red.): *Forskning om tvang i misbrugsbehandling. En kortlægning foretaget af SFI Campbell*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-004-5. Netpublikation.
- 11:06 Oldrup, H., Lindstrøm, M. & Korzen, S.: *Vold mod førskolebørn. Praksis og barrierer for opsporing og underretning*. 108 sider. ISBN: 978-87-7119-005-2. Netpublikation.

VOLD MOD FØRSKOLEBØRN

PRAKSIS OG BARRIERER FOR OPSPORING OG UNDERRETNING

Denne rapport handler om praksis og barrierer for opsporing af og underretning om vold mod førskolebørn. Rapporten er baseret på 22 kvalitative interviews med fagfolk inden for dagpasning, sundhedsvæsen og det sociale system.

Undersøgelsen viser bl.a., at en del af fagfolkene ofte tøver med at underrette, fordi det kan vanskeliggøre relationen til barnets forældre og dermed hindre en dialog om barnets trivsel. Det opleves som et generelt problem, at lovgivningen indtil nu har forhindret, at underretteren bliver orienteret om, hvilke konsekvenser underretningen får. På samme vis opleves tavshedspligten på tværs af sektorer og imellem institutioner som en barriere for tidlig opsporing. Med Barnets Reform, som trådte i kraft per 1. januar 2011, vil nogle af disse problemer blive løst.

Undersøgelsen viser desuden, at fagfolkene ikke føler, at de er klædt godt nok på til at opspore vold, og at de kan være usikre på, hvad det overhovedet vil sige at lave en underretning.

Dette er delrapport 3 af 3 i et større projekt om vold mod børn og unge i Danmark. Resultaterne fra de tre delrapporter sammenfattes i en afsluttende hovedrapport. Projektet er bestilt og finansieret af Socialministeriet.